

**Utvalgte eksempler av tilleggsstraff jevnfør
straffegjennomføringsloven og dens virkninger sett i et
juridisk og retts sosiologisk perspektiv**

Tilleggsstraff – en fare for fangenes rettsikkerhet?

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 731

Leveringsfrist: 25.11.2010

Til sammen 17826 ord

16.11.2010

Innholdsfortegnelse

<u>UTVALGTE EKSEMPLER AV TILLEGGSSTRAFF JEVNFOR STRAFFEJENNFØRINGSLOVEN OG DENS VIRKNINGER SETT I ET JURIDISK OG RETTSSOSIOLOGISK PERSPEKTIV.....</u>	<u>1</u>
Tilleggsstraff – en fare for fangenes rettssikkerhet?	1
1 INNLEDNING.....	2
1.1 Hvorfor jeg valgte tilleggsstraff som tema for min oppgave.....	2
2 HVA ER STRAFF OG HVEM BLIR STRAFFET?.....	3
2.1 Straff, et redskap for samfunnet.....	3
2.2 Straff som onde.....	3
2.3 Hvem blir straffet?	4
2.4 Den straffedømte – et menneske med tung bagasje?.....	4
3 EN JURIDISK BEHANDLING AV UTVALGTE BESTEMMELSER OM TILLEGGSSTRAFF.....	5
3.1 Straffegjennomføringsloven § 38 bruk av tvangsmidler.....	5
3.1.1 Innledende om bestemmelsen.....	5
3.1.2 Hva er tvangsmidler?.....	7
3.1.3 Beskrivelse av tvangsmidlene	7
3.2 Straffegjennomføringsloven § 37.....	8
3.2.1 Utelukkelse fra fellesskapet	8
3.2.2 Når kan utelukkelse finne sted?.....	9
3.2.3 § 37 Andre og tredje ledd.....	11
3.2.4 § 37 Fjerde ledd - Hel utelukkelse fra fellesskapet?.....	12
3.2.5 Ved utelukkelse, tilsyn fra tilsatte og helsepersonell.....	15
3.2.6 Avsluttende tanker om § 37.....	16
3.3 Straffegjennomføringsloven § 40 – reaksjon på brudd.....	17
3.3.1 Formålet	18
3.3.2 Straffrihetsgrunner.....	18
3.3.3 Tilregnelighet.....	19
3.3.4 Skyldkravet.....	19
3.3.5 Bevis.....	21
3.3.6 Vurderingsmomenter.....	22
3.3.7 Reaksjoner.....	23
3.4 Avsluttende tanker rundt §§ 40 og 37.....	27
3.5 Hvem ilegger tilleggsstraff i Kriminalomsorgen?.....	28
4 ET RETTSSOSIOLOGISK PERSPEKTIV PÅ TILLEGGSSTRAFFEN.....	30
4.1 Tysting.....	30

4.2 Forelesning av forvaringsdømt fange.....	31
4.2.1 Fængselsystemet – ett splitt og herskesystem.....	31
4.3 Intervju med Juss-Buss og tidligere innsatt.....	33
4.4 Diskusjon – domstolene versus kriminalomsorgen.....	44
4.4.1 Kriminalomsorgen – en dømmende makt ?.....	44
<u>5 AVSLUTNING OG KONKLUSJON.....</u>	<u>47</u>
<u>6 LITTERATURLISTE.....</u>	<u>51</u>
6.1 Bøker.....	51
6.2 Lov- og forarbeidsregister.....	51
6.3 Andre kilder.....	52
6.4 Tidsskriftartikler.....	52

«Det er *rimelig* at vi retter oss etter det som er rettferdig, men det er *nødvendig* at vi lyster den som har makten. Rettferdighet uten makt er verdiløs. Makt uten rettferdighet er tyranni... Rettferd og makt må altså gå hånd i hånd, og det må iakttas at det som er rettferdig, blir sterkt, og at det som har makten, samtidig er rettferdig. Blaise Pascal 1623-1662, Tanker, Fragment 298»

Sitatet er hentet fra Ståle Eskeland *Strafferett* 2. utgave side [5].

1 Innledning

1.1 Hvorfor jeg valgte tilleggsstraff som tema for min oppgave.

Interessen bak temaet tilleggsstraff og da med vekt på isolasjons bruken, kommer av at jeg finner dette temaet svært viktig å få belyst. Interessen ble vekket da jeg ble kjent med hvilke virkninger dette kan medføre for den enkelte innsatte. Tilleggsstraff kan forklares med å utgjøre en straff fengselet selv ilegger fangen. Det er aktuelt å anvende ved forebyggelse av regelbrudd i fengselet men og når regelbrudd har funnet sted. Tilleggsstraffen består av flere virkemidler. Eksempler på disse er at fengselet inndrar fjernsynet til fangen, tap av dagpenger, muligheten til permisjoner bortfaller og at han delvis eller helt isoleres fra fellesskapet.

Reglene som hjemler tilleggsstraff og da særlig bruken av isolasjon i et forebyggende øyemed eller med bakgrunn i et tvangstiltak på ubestemt tid, medfører at det blir tatt hensyn til fengselet i svært stor grad, og da på bekostning av hensynet til fangene. I loven kan man ikke finne noen begrensninger som aktivt hindrer fanger i lang tid å forbli isolert. Konsekvensen av dette, er at fanger kan bli sittende isolert i svært lang tid. Bruken av isolasjon kan medføre at fangene pådrar seg problemer av alvorlig psykisk karakter, eller det kan ende med at de tar sitt eget liv.¹ FN sin torturkomité har kommet med kritikk av Norge vedrørende bruk av isolasjon og da særlig overfor varetektsfanger.² Tiltross for dette, har vi i Norge altså en vid mulighet til å isolere for lange tider av gangen.

Min tese tar utgangspunkt i at tilleggsstraffsbestemmelsene fremstår som skjønnsmessige, vide og vage og at det kan medføre en fare for fangenes rettsikkerhet.

---

1 Eskeland (2006) s. 483

2 Ot.prp.nr 5 (2000-2001) s.14

Jeg har valgt å behandle følgende bestemmelser i straffegjennomføringsloven, §§ 37, 38 og 40. Disse utvalgte paragrafer behandles ikke i sin helhet. Det som er gjenstand for behandling er nøye utvalgt ut fra hva jeg mener er av interesse for denne oppgaven. Videre kommer man aldri bort fra, i en slik oppgave, utfordringen knyttet til plassen man har til disposisjon. Det er også grunnen til at strgf. § 39 ikke er gjenstand for behandling selv om den er en del av tilleggsstraffsbestemmelsene. Før de andre bestemmelsene om tilleggsstraff blir behandlet, har jeg ment det vært korrekt å behandle § 38 først, slik at man er klar over hva som utgjør ett tvangsmiddel, og vilkårene som må være oppfylt for at de kan anvendes. Av praktiske opplysninger kan nevnes at ved anvendelse av straffegjennomføringsloven, straffeloven og psykisk helsevernlov blir kortnavnet anvendt i teksten. Videre anvender jeg begrepene fange og innsatt, betjent, fangevokter og vokter om hverandre.

Oppgaven jeg skriver består av to deler. Den første består av en juridisk behandling av utvalgte tilleggsstraffsbestemmelser. Del to utgjør en rettssosiologisk tilnærming av temaet og består blant annet av to intervjuer.

2 Hva er straff og hvem blir straffet?

2.1 Straff, et redskap for samfunnet

Istedenfor å starte oppgaven med å redegjøre for temaet tilleggsstraff, har det vært et bevisst valg fra min side å redegjøre først for hva straff er å forstås som og hvem det er som blir straffet.

2.2 Straff som onde

Med straff menes «et onde som påføres den som har begått en lovovertrødelse, fordi han eller hun skal oppleve det som et onde.»³ Straff skal for den som blir ilagt det altså oppleves som noe smertelig, likt en pine.

---

3 Hauge (1996) s. 15

2.3 Hvem blir straffet?

Hvem er så disse menneskene som blir gjenstand for dette ondet, nemlig straffen? For å besvare dette har jeg gått til utvalgte deler av undersøkelsen som Torbjørn Skardhamar foretok i 2002 og som undersøkte innsattes livssituasjon og deres levekår.

Undersøkelsen foregikk med innsatte i kretsfengsler som sonet for typiske tradisjonelle lovbrudd. Det vil si narkotika, tyveri og volds dommer.⁴

Listen som følger er en oppsummering av undersøkelsen til Skardhamar og redegjør i svært korte men presise trekk hvem de innsatte er:

- “De er menn
- De er voksne
- De har vært utsatt for store problemer under oppvekst
- De har lite skolegang
- De har liten eller ustabil tilknytning til arbeidsmarkedet
- De er ensomme og enslige
- De er syke
- De har psykiske lidelser eller plager
- De er fattige
- De er stoffmisbrukere
- De har stor gjeld i forhold til annen inntekt.”⁵

2.4 Den straffedømte – et menneske med tung bagasje?

Jeg vil gå litt dypere inn i arbeidet til Skardhamar slik at listen blir litt mer utfyllende. Skardhamar fant at det er til dels voksne menn som er fengslet, de er ett sted mellom 25 og 40 år gamle. De fengslede har svært lav utdanning, det er en stor gruppe på 45 prosent, som kan sies å kun ha fullført enten grunnskole eller har mindre utdanning enn det. Det fremkom også at man mente at et usikkert antall innsatte ikke kunne sies å ha

---

⁴ Skardhamar(2002) s.9

⁵ Skardhamar(2002)s. 117

fullført noen skolegang. Som stor kontrast til dette var det 8 prosent som kunne vise til å ha høyere utdanning.⁶ Når det kommer til helsen, er det en betydelig mengde innsatte som har en sykdom, og endel av de innsatte må anses for å være kronisk syke. Det er ofte psykisk sykdom det er tale om, som depresjoner og angst. Skardhamar fant og ut i sin studie at halvparten av de innsatte var narkotikamisbrukere. Når det kom til arbeidserfaring var det få av de intervjuede som hadde arbeidserfaring og det var få som kunne fortelle at hovedinntektskilden bestod av arbeidsinntekt.⁷

Som man ser, utgjør de innsatte en gruppe av mennesker med en lang tapsliste. Det er interessant å se at det kanskje er den svakeste gruppen blant oss som blir ilagt frihetsstraffer, altså fengselsstraff. Jeg skal ikke i min oppgave diskutere om man bør sanksjonere denne gruppen annerledes altså om man burde benyttet seg av andre straffetyper enn frihetsstraff. Det avstår jeg fra å behandle her, men jeg har ønsket at oppgaven min skulle presentere hvem den alminnelige innsatte er og hvem han utgjør slik at man kan ha dette med seg i tankene da jeg etterhvert går over til å behandle det som er selve kjernen i oppgaven, nemlig tilleggsstraff.

3 En juridisk behandling av utvalgte bestemmelser om tilleggsstraff.

3.1 Straffegjennomføringsloven § 38 bruk av tvangsmidler

3.1.1 Innledende om bestemmelsen.

Ordlyden i § 38 innehar ordet tvangsmidler. Bestemmelsen har ikke selv en egen definisjon av dette begrepet. Etter en naturlig språklig forståelse av begrepet oppfatter jeg det dithen til å vedrøre ulike midler fengselet kan anvende for å gjennomtvinge noe mot de innsattes vilje. I bestemmelsens første ledd innehar strgf. § 38 en liste over hva som anses å utgjøre lovlige tvangsmidler. Av forarbeidene fremkommer det at listen anses for å være uttømmende.⁸

Ut fra det faktum at listen i bestemmelsen er uttømmende mener jeg det må være

---

⁶ Skardhamar(2002)s.116

⁷ Skardhamar(2002)s.116-117

⁸ Ot.prp. nr 5(2000-2001) s. 165

korrekt å forstå det dithen at lovgiver er klar over at forutsigbarhet for innsatte er nødvendig og av stor betydning. De skal være trygge på hvilke tvangsmidler som er lovlige, videre at ansatte i kriminalomsorgen ikke skal være i tvil vedrørende hva som utgjør tvangsmidlene.

Det kan forekomme situasjoner og forhold i fengselet som nødvendiggjør bruk av tvangsmidler overfor innsatte. Av forskriften til strgf. § 38 fremkommer det at før tvangsmidler kan anvendes må fengselet forgjeves ha forsøkt mildere tiltak. Det skal som man forstår herske ro og disiplin i et fengsel, og innsatte skal innordne seg de avgjørelser og pålegg som blir pålagt dem av kriminalomsorgen. Dersom innsatte ikke respektere og adlyder dette, vil fengselet altså ha mulighet til å anvende tvangsmidler og fysisk makt.⁹

I § 38 andre ledd fremkommer det at før tvangsmidler anvendes, må altså mildere tiltak vært forsøkt og det altså forgjeves. Med begrepet «forgjeves» forstår jeg det slik, ut fra en naturlig språklig forståelse, at fengselet er forpliktet til å forsøke å løse vanskene som har oppstått med langt mildere tiltak, før tvangsmidlene anvendes. Av retningslinjene til §38 ser man at tvangsmidler kun er tillatt dersom man har søkt å nå gjennom med mindre inngripende tiltak og dette har vist seg å være forgjeves. Videre ser man også at de mindre inngripende tiltak ikke må ha ført frem, for å få gjenopprettet både orden og ro i fengselet.¹⁰ I § 38 andre ledd fremkommer det at «tvangsmidler skal brukes med varsomhet slik at ingen blir påført unødig skade eller lidelse»¹¹. Med «unødig skade eller lidelse» forstår jeg det dithen at det gjelder skade eller lidelse som er påført, men som ikke var absolutt nødvendig. Med dette forstår jeg videre at tvangsmidler som anvendes ved absolutt nødvendighet kan komme til å påføre både lidelser og skade, men at de altså ikke må være unødige. Ut fra dette mener jeg at det må være korrekt å forstå dette slik at det kan synes som om innsatte likevel må komme til å tåle noe lidelse og skade, dersom det er av absolutt nødvendig karakter for å gjenopprette kontrollen.

Jeg skal nå presentere de tillatte tvangsmidlene.

---

9 Kriminalomsorgen(2002)s.128-129

10 Kriminalomsorgen(2002)s.129

11 Straffgjennomføringsloven § 38 andre ledd

3.1.2 Hva er tvangsmidler?

Listen over godkjente tvangsmidler fremstår for meg både innholdsrik og omfattende. Tvangsmidlene består av kølle, skjold og gassboks. Håndjern, strips og transportjern og tilslutt både sikkerhetscelle og sikkerhetsseng.¹² Som man ser er utvalget både omfangsrikt og tildels av alvorlig karakter. Når jeg bruker uttrykket «alvorlig karakter» har jeg i tankene at det er midler som kan påføre stor grad av lidelse både fysisk som psykisk. Sikkerhetscelle og sikkerhetsseng mener jeg må kunne forstås å utgjøre de mest inngripende tvangsmidlene vi har, i forhold til for eksempel håndjern. Ut fra dette må det være riktig å påstå at sikkerhetscelle og sikkerhetsseng utgjør midler som dermed kan påføre psykiske lidelser hos fangen.

3.1.3 Beskrivelse av tvangsmidlene

Sikkerhetsseng og sikkerhetscelle

Sikkerhetscelle anvendes ved flere forhold. Det er aktuelt når en innsatt går til angrep på person eller at innsatt forsøker å skade personer. Det kan også anvendes dersom innsatte forsøker å gjøre skade på seg selv. Videre er det et virkemiddel dersom rømning må hindres, at man forsøker å få stoppet trusler av alvorlig karakter og hindre at eiendom blir betydelig skadet. Når det gjelder sikkerhetsseng, er det et tvangsmiddel som typisk får anvendelse når man må stoppe innsatte fra å skade seg selv.¹³

En sikkerhetscelle er ribbet for inventar, bortsett fra en enkelt madrass. Toalettet som anvendes utgjør et hull nedfelt i celle gulvet. Sikkerhetsseng er en seng bestående av reimer. Da kan både ankler og håndledd reimes fast og man kan spenne den innsatte fast over livet. Sengen er skrudd fast til gulvet for slik å unngå velt.¹⁴

Gass, kølle og skjold

Hvor det blir truet med bruk av for eksempel skytevåpen fra innsatte, er gass et aktuelt middel for betjentene. Det er det også i tilfeller hvor det er nødvendig å få adgang til en innsatt som har forskanset seg selv. Bruk av kølle finner sjelden sted, men er et virkemiddel som kan anvendes dersom man har med en fange som er på rømmen og

---

12 Kriminalomsorgen (2002)s.129

13 Kriminalomsorgen(2002)s.130

14 Storvik (2003)s.150

setter seg kraftig til motverge under pågripelsen. Skjold er et typisk middel som anvendes for å klare å sette fangen ut av spill, likeså er bruk av håndjern, i den hensikt å stoppe innsatte fra å knuse inventar i cella.¹⁵

Som man ser av beskrivelsen av tvangsmidlene, så kan de utgjøre et nødvendig redskap for fengselet, i det som må forstås å være både pressede og alvorlige situasjoner. Nå som bestemmelsen om tvangsmidler er ferdig behandlet er det §§ 37 og 40 som står for tur.

3.2 Straffegjennomføringsloven § 37

3.2.1 Utelukkelse fra fellesskapet

Denne bestemmelsen hjemler tilleggsstraff i form av å isolere, altså utelukke fangen, grunnet å forebygge at ulovlige hendelser finner sted i fengselet. Isolasjonen som kan ilegges den innsatte, kan være av enten delvis eller av hel karakter.¹⁶ Med begrepet «utelukkelse» må det være korrekt å forstå det dithen etter en alminnelig ordlyds fortolkning, at den innsatte ikke får ta del i fellesskapet som finner sted i fengselet. Begrepet fellesskap er gjenstand for redegjørelse litt senere i oppgaven. Det som karakteriserer denne bestemmelsen er altså at den kan anvendes for å forebygge hendelser.

Bestemmelsen innehar i første ledd en uttømmende liste som er oppregnet fra bokstav a til e i bestemmelsen.¹⁷ Her finner man altså i hvilke situasjoner utelukkelse er aktuell å anvende. Både punkt a og e er gjenstand for nærmere behandling senere under dette temaet. Innholdet i bokstav e har en ordlyd som jeg mener kan oppfattes som både vid og vag. Begrunnelsen for at jeg blant annet har ønsket å trekke frem punkt e i denne oppgaven er fordi den kan ses på som spesiell grunnet dens ordlyd.

Det er strgf. § 17 første ledd som hjemler innsattes adgang til fellesskap. Der fremkommer det at »så langt det er praktisk mulig skal innsatte ha adgang til

---

15 Storvik (2003)s.151-152

16 Storvik (2003)s.154

17 Ot.prp.nr 5 (2000-2001)s.164

felleskap»¹⁸ Av bestemmelsens ordlyd ser man at den innehar ordet « skal». Etter en alminnelig ordlydsfortolkning mener jeg det må være korrekt å forstå bestemmelsens innhold slik at fellesskap da i utgangspunktet skal finne sted. Går man videre til forarbeidene og dens uttalelser vedrørende fellesskap, må det altså være korrekt å forstå det dithen at en innsatt har krav på fellesskap etter strgf. § 17 og at utelukkelse fra det krever hjemmel i lov.¹⁹ Kravet om lovhjemmel for å beslutte utelukkelse, mener jeg viser hvor alvorlig og inngripende utelukkelse altså isolasjon, må kunne forstås å være for den som ilegges det.

Det må videre spørres hva begrepet fellesskap innebærer? I lovbestemmelsen fremkommer det ingen definisjon av ordet fellesskap. Da er det naturlig å gå til forarbeidene for å søke svar. Ut fra forarbeidene må det være korrekt å forstå dens innhold slik at innsatte har rett til fellesskap med andre innsatte når den innsatte er på arbeid, følger undervisning, deltar på program og ellers når den innsatte har fritid.²⁰ Ut fra dette må det kunne slås fast at fellesskap dermed må anses for å utgjøre hovedregelen.

I et slikt perspektiv mener jeg det er av interesse å se på de enkelte bestemmelser som straffegjennomføringsloven har og som innskrenker de innsattes deltakelse i fellesskapet og hvilke vilkår som da må være oppfylt for å utelukkes fra å få delta i dette.

3.2.2 Når kan utelukkelse finne sted?

§ 37 første ledd, punktene a til e inneholder en liste over når kriminalomsorgen kan beslutte utelukkelse begrunnet i forebyggelse. Jeg finner bestemmelsen av stor interesse å behandle da den hjemler illeggelse av tilleggsstraff grunnet i å forebygge handlinger. Det er på det rene at hverken loven selv eller forarbeidene definerer hva som skal forstås med forebyggende, men etter en naturlig språklig forståelse mener jeg det må være korrekt å forstå det dithen til å vedrøre hendelser som i tid enda ikke er utført, men kan komme til å inntreffe og derfor søker man å forebygge dem. Senere under behandlingen av strgf. §§ 37 og 40 vil jeg belyse utfordringen vedrørende å illegge

---

18 Straffegjennomføringsloven § 17

19 Ot.prp.nr 5 (2000-2001)s.156

20 Ot.prp.nr 5(2000-2001)s.156

tilleggsstraff på bakgrunn av å forebygge handlinger. Av forarbeidene påpekes det at listen i § 37 første ledd er uttømmende. Med «uttømmende» må det være korrekt å forstå det dithen at det kun er situasjoner som er oppregnet fra bokstav a til e i bestemmelsen som tillater utelukkelse og da begrunnet i forebygging av handlinger som er uønsket, og kan komme til å inntreffe.²¹

Jeg vil kun under bestemmelsens første ledd fokusere på punktene a og e i strgjfl. § 37 da jeg mener de utmerker seg. De øvrige bokstavpunktene blir utelatt. Både punkt a og e fremstår for meg som svært vide og vage i sin ordlyd i forhold til de resterende bokstav punktene. Derfor mener jeg at de er av stor interesse å behandle.

Strgjfl. § 37 første ledd punkt a tillater utelukkelse dersom innsatte har mottatt skriftlig advarsel og tiltross for det «fortsetter å påvirke miljøet i fengslet på en særlig negativ måte»²² I fangehåndboken som Juss-Buss har utgitt forklarer Juss-Buss hva det å påvirke miljøet særlig negativt kan bestå av. Der fremkommer det at dersom du etter minst å ha mottatt et skriftlig varsel fra fengselet likevel påvirker miljøet særlig negativt og at dette har pågått over en viss periode²³, så kan dette altså kvalifisere til at reaksjonen blir hel eller delvis utelukkelse. Det må altså vedrøre handlinger som den innsatte bevisst ønsker skal føre til at miljøet i anstalten blir ødelagt. Et av fengselets hovedoppgaver er å søke å hindre at nye handlinger som må anses å være straffbare finner sted. Da må fengselet reagere på handlinger som en innsatt fremmer med det mål for øye, å skape vansker vedrørende at ansatte for eksempel får utført jobben sin. Utviser en fange en slik holdning, faller det innunder å påvirke negativt. For å ilegges tilleggsstraff kreves det at påvirkningen både er negativ og av særlig grad, ut av dette ser man at det kreves at den negative påvirkningen er av en viss karakter og betydning.²⁴ Ut fra dette må det da være korrekt å oppfatte bestemmelsen slik at ikke hva som helst av dårlig oppførsel faller innunder strgjfl. § 37 første ledd bokstav a.

Det fremkommer også av litteraturen at bokstav a i strgjfl. § 37 vedrører situasjoner som blir betegnet for å utgjøre forhold av mindre alvorlig karakter. Det får den følgen at

21 Ot.prp.nr 5(2000-2001)s.164

22 Straffegjennomføringsloven § 37

23 Juss -Buss (2010)s. 86

24 Hallen (2008) s. 23

bestemmelsen krever at før det ilegges utelukkelse fra fellesskapet må skriftlig advarsel vært gitt innsatte, følgen av det blir at direkte utelukkelse ikke finner sted før varsel er meddelt fangen og for eksempel at den utviste dårlige oppførselen tiltross for varselet, vedvarer.²⁵ Ut fra reaksjonene knyttet til dårlig oppførsel må det være riktig å forstå det dithen at i et fengsel er det på det rene at fellesskapet er sårbart, man er helt avhengig av at alle trekker i samme retning og respekterer reglene som gjelder for sikkerhet, ro og orden. Et godt fellesskap vil jeg tro er av betydning for å lette gjennomføringen av straffen og gjøre det sosiale klimaet i fengselet enklere. Brytes det vil det altså utgjøre et forhold som blir gjenstand for sanksjon gjennom tilleggsstraff.

Strgjfl. § 37 første ledd punkt e hjemler utelukkelse for å «opprettholde ro, orden og sikkerhet»²⁶ Ut fra en alminnelig språklig ordlyds fortolking er det mye som taler for at en naturlig forståelse av dette må vedrøre alt som kan tenkes å forstyrre i fengselet. Både av alvorlig og mindre alvorlig karakter. Ordlyden mener jeg kan forstås å utgjøre en form for sikkerhetsventil for fengselet. Handlinger som ikke faller innunder de andre vilkårene i bestemmelsen kan man klare å få til å bli rammet av bokstav e. Jeg tenker videre at for fengselet har man da alltid «et ris bak speilet». Av litteraturen fremkommer det eksempler på hva som typisk kan falle innunder bokstav e. Forhold som slagsmål med ansatte og andre innsatte eller utførelse av hærverk,²⁷ at man for eksempel har brutt aktivitetsplikten man har og slik dermed har bidratt til at kravet til at orden og ro blir forstyrret i anstalten²⁸ utgjør typisk brudd på vilkåret i bokstav e.

3.2.3 § 37 Andre og tredje ledd

I bestemmelsens andre ledd fremkommer det at hvor delvis utelukkelse er tilstrekkelig så skal det ilegges fremfor hel utelukkelse om det anses for å forebygge handlingene oppregnet fra bokstav a til e i bestemmelsens første ledd.

Ut fra en naturlig språklig forståelse av ordet «skal», forstår jeg bestemmelsen dithen at den ikke legger opp til noen fri vurdering for kriminalomsorgen vedrørende hvorvidt hel

²⁵ Storvik (2003) s.155

²⁶ Straffegjennomføringsloven § 37

²⁷ Storvik (2003) s.155

²⁸ Kriminalomsorgen (2002)s.126

eller delvis utelukkelse skal ilegges. Det må få den konsekvensen at dersom delvis er tilstrekkelig så skal det ilegges fremfor hel isolasjon. Av retningslinjene fremkommer det at dersom andre tiltak enn isolasjon kan ilegges skal det overveies å gjøres.²⁹ Ut fra dette mener jeg det må være korrekt å hevde at det viser seg en proporsjonalitetstanke fra lovgiver sin side, knyttet til at man forstår at hel eller delvis utelukkelse er belastende å bli ilagt for den enkelte, slik at der det kan unngås forsøker man med mildere sanksjoner.

I tredje ledd fremkommer det at dersom isolasjon finner sted må det ikke isoleres mer enn det som anses å være helt nødvendig, hverken i form av hel eller delvis isolasjon. Det fremkommer av retningslinjene at det under hele utelukkelsesperioden skal vurderes og avgjøres hvorvidt behovet for utelukkelse er tilstede.³⁰ For meg viser dette alvorlighetsgraden av bestemmelsen og dens karakter og at tiltaket derfor må brukes så lite som mulig. Slik sett mener jeg videre at lovgiver gjennom den stadige vurderingen er inneforstått med hvilket alvor og hva slags konsekvenser illeggelse av enten delvis eller hel isolering vil være og derfor skal altså beslutningen om utelukkelse, vurderes underveis slik at mennesker ikke skal bli sittende lenger på isolasjon enn høyst nødvendig.

3.2.4 § 37 Fjerde ledd - Hel utelukking fra fellesskapet?

I strgf. § 37 fjerde ledd finner man hjemmel for hvor lenge det er tillatt å ilegge hel isolasjon fra fellesskapet på forebyggende grunnlag. Av litteraturen fremkommer det at dersom utelukkelsen har vedvart over 14 dager skal regionalt nivå varsles og fatte avgjørelse hvorvidt utelukkelsen fortsatt skal finne sted, så sant utelukkelsen har vært hel og ikke delvis. Med hel utelukkelse menes at fangen er absolutt og totalt isolert fra fellesskap med andre fanger hele døgnet.³¹ Når det er tale om regionalt nivå menes den instansen som har ansvaret vedrørende tilsynet med enhetene til kriminalomsorgen på det lokale nivået. Tilsynet består i å sørge for at lokale nivået tilfredsstiller krav til orden, hygiene og sikkerhet og at lokale nivået ellers er godt tilrettelagt for å oppnå målene de skal oppfylle.³² Fra regionalt nivå skal det ved hel utelukkelse informeres til

²⁹ Kriminalomsorgen (2002) s.126

³⁰ Kriminalomsorgen (2002) s.126

³¹ Storvik (2003) s.156

³² Kriminalomsorgen(2002) s. 11

kriminalomsorgens sentrale forvaltning når det dreier seg om utelukkelse over 42 dager, de skal videre informeres hver 14 dag jfr strgf. § 37 fjerde ledd. Med sentrale forvaltning menes at det er de som utgjør den øverste administrative og faglige ledelse av Kriminalomsorgen, videre er det de som sørger for at regionalt nivå utfører det de er pålagt å gjøre av regelverket. Den sentrale forvaltning skal også nøye påse at lover og regler blir fulgt av kriminalomsorgen.³³

Ut fra dette forstår jeg det slik at jo mer inngripende utelukkelsen blir, altså jo lengre i tid den vedvarer jo høyere opp i kriminalomsorgen skal avgjørelsene fattes. Slik blir systemet en sikkerhetsventil for den enkelte innsatte som ilegges en utelukkelse, at avgjørelsene fattes tilslutt på det øverste nivået i kriminalomsorgen.

Tar man opp igjen spørsmålet hvor lenge utelukkelse kan ilegges er det viktig å være klar over at begrensningen vedrørende utelukkelse på ett år, ikke gjelder ubetinget. For dersom en innsatt frivillig ønsker å isolere seg ser man bort fra begrensningen på ett år. Men ved tvungen isolering er konsekvensen at innsatte skal prøves av fengselet i fellesskap når ett år er gått. En ny utelukkelse kan ikke starte før det har funnet sted. Det presiseres fra lovgivers hold at hvor man har med tvungen isolering fra fellesskapet, så skal ikke det være et «hvileskjær» for fengselet. Det oppfordres derfor til at fengselet prøver å motivere den enkelte til å ta del i fellesskapet før ett år er gjennomført. Dersom fangens deltakelse i fellesskapet ikke er vellykket kan altså en ny utelukkelsesperiode starte. Under hele utelukkelsen bør fengselet fortløpende ta stilling til hvorvidt en annen plassering i et annet fengsel kan være en løsning som kan fungere.³⁴ Som man ser ut fra dette er det tillatt å ilegge isolasjon av lang tid om gangen. Ett år er lenge å sitte isolert, det må på den bakgrunn forstås at lovgiver har presisert at isoleringen ikke skal bli et «hvileskjær» for fengselet. Med det forstår jeg det slik at fengselet er pålagt å anstrenge seg vedrørende å få den innsatte ut i fellesskapet igjen. Det fordi fellesskap med andre er viktig for alle mennesker, men særlig for innsatte som er svært isolert fra samfunnet fra før av gjennom soningen.

Et annet forhold vedrører innsatte som av ulike grunner ønsker seg isolert. Her har ikke

---

³³ Kriminalomsorgen (2002) s. 11

³⁴ Ot.prp.nr5(2000-2001)s.164

lovgever gitt pålegg eller tidsbegrensninger for varigheten og ett års fristen utgjør ingen absolutt begrensning som den gjør ved tvungen isolasjon.³⁵ Ut fra dette tenker jeg at teorien kan forstås dithen at man risikere å sitte isolert nærmest »til evigheten». Det er derfor interessant å spørre hvordan selvpålagt isolering foregår i praksis. Jeg stilte spørsmålet til fengselslederen i Hassel fengsel, Helge Aaby. Han understreket at tvungen og frivillig isolering ikke er situasjoner han er mye borte i da Hassel er åpent fengsel og isolering er vanligst i lukket anstalt. Aaby kunne likevel fortelle at hans inntrykk er at innsatte som selvisolerer seg ikke blir sittende isolert soningen gjennom. Han fortalte at ansatte i fengselet er svært opptatt av å få innsatte ut av selvisoleringen. Det er ingen som blir glemt kunne Aaby fortelle.³⁶ Jon Dahl hadde en litt annen oppfatning av dette. Han mener det til enhver tid er fanger som er selvpålagt isolert hele eller store deler av soningen. Dahl sin erfaring er at fengslene foretar seg lite overfor denne gruppen. Både Ullersmo og Ila har avdelinger for fanger som er selvisolert. Det kan være flere grunner til at selvisolering er løsningen for noen fortalte Dahl. Måten fengslene løser problemet, er etterhvert å overføre fangen til åpen soning for slik å finne en løsning på isoleringen.³⁷

Ut fra det Aaby kunne fortelle fremkommer det at frivillig isolering er noe fengslene tar alvorlig og bestreber seg på å forhindre. Dette samsvarer med Dahls uttalelser da fengslene etterhvert forsøker å få disse fangene over på åpen soning. Dette er i tråd med Aaby sine uttalelser om at fengselet er klar over hvor skadelig isoleringen er. På den annen side var Dahl sin erfaring at dette likevel er en gruppe fanger som kan bli sittende hele eller deler av soningen isolert før de overføres til åpen soning. Ut fra uttalelsene forstår jeg det slik at fengslene er klar over alvorligheten rundt selvisoleringen, men likevel tar det lang tid før innsatte blir overført. Ut fra dette mener jeg derfor det er betimelig å stille spørsmålet hvor alvorlig fengslene forholder seg til selvisoleringen.

Det fremkommer av litteraturen at avgjørelsen vedrørende hel eller delvis isolering hele tiden må være gjenstand for vurdering. Dersom en innsatt lager bråk og vansker på

---

35 Ot.prp.nr 5 (2000-2001) s.164

36 Muntlig meddelt av Aaby, fengselsleder Hassel fengsel

37 Muntlig meddelt av Dahl, tidligere innsatt

arbeidsstedet i fengselet og det kvalifiserer til utelukkelse, må man altså vurdere hvorvidt det er hel eller delvis isolasjon som skal ilegges. Tiltross for problemer på arbeid er det ikke gitt at en innsatt utgjør et problem i fellesskapet i fengselet eller i luftgården og da er heller ikke behovet for hel isolasjon tilstede, slik at man da velger delvis isolasjon. Isolasjonstiltaket skal altså være gjenstand for kontinuerlig vurdering og ikke være mer omfattende enn det absolutt nødvendige³⁸.

3.2.5 Ved utelukkelse, tilsyn fra tilsatte og helsepersonell.

I strgf. § 37 sjette ledd er det hjemlet at innsatte som utelukkes helt skal ha tilsyn både av lege og ansatte i fengselet. En innsatt skal få tilsyn av ansatte mange ganger gjennom døgnet. Hvor det er forhold rundt fangen som krever hyppigere tilsyn skal det altså intensiveres. Forhold som man da tenker på er sykdom som nødvendiggjør økt tilsyn eller andre forhold som kan tenkes å medføre at innsatte som settes under hel isolering kan bli skadelidende av det. Da tenkes det på psykiske så vel som fysiske lidelser. Når det gjelder tilsyn av lege er det først aktuelt dersom det fremkommer forhold som krever snarlig legehjelp. Med slike forhold tenker man da på sykdom hos den som er ilagt full isolasjon eller det er behov for lege grunnet i andre forhold. Hvor full isolering ikke er å anbefale ut fra et medisinsk ståsted, begrunnet i den innsattes psykiske såvel som fysiske tilstand, skal ledelsen i fengselet varsles. Det for å oppnå enten lempeligere tiltak eller tiltak av alternativ karakter. Ved å ha bestemmelser som ivaretar disse hensynene søker man både å forebygge skadelige konsekvenser av isolasjonsbruken og påse at skadene eventuelt bøtes på. Det er viktig å være klar over at det bare skal bøtes på eller forebygges dersom det forsåvidt er mulig.³⁹

Ut fra dette forstår jeg retningslinjene dithen, at dersom full isolasjon er nødvendig men tiltaket fører til lidelser av psykisk eller fysisk art hos innsatte, kan konklusjonen likevel bli at skadelige følger må tåles dersom det ikke er mulig å hverken bøte på eller forebygge dem. Et annet forhold jeg har lyst til å poengtere, knytter seg til tilsynet fra lege. I utgangspunktet er det de ansatte i kriminalomsorgen som gjennomfører tilsynet overfor fanger som er ilagt full isolasjon. Det betyr at tilsyn av lege ikke er noe som i utgangspunktet finner sted. Det er altså først aktuelt ved tegn på sykdom. Jeg mener det

---

38 Storvik (2003) s.156

39 Kriminalomsorgen (2002) s.127

er et tankekors at ved forhold som må anses å være så alvorlig som hel isolasjon, så finner tilsyn fra lege først sted ved tegn på sykdom og ikke som en del av det generelle tilsynet.

3.2.6 Avsluttende tanker om § 37

Jeg mener det er mye som taler for å kunne hevde at § 37 sin uttømmende oppregning var ment å skulle sørge for styrket rettsikkerhet for innsatte, videre at avgjørelsene besluttet etter § 37 ikke skulle bli gjenstand for skjønnsbaserte avgjørelser. Dette er tanker jeg finner støtte for i innstillingen til loven.⁴⁰ Før jeg redegjør videre for mine tanker vil jeg dvele litt rundt hvorfor ivaretagelsen av rettsikkerheten er så viktig.

Det fremkommer i Ståle Eskeland sin bok «Fangerett», at selve ryggraden i rettsikkerhetsbegrepet består av en ideologisk karakteristikkk om hvordan forholdet mellom offentlig myndighet og borgerne bør være. For borgerne fremstår rettsikkerheten i to former. Det ene er at det mellom borgerne og staten må fungere visse grunnleggende og organiserte prinsipper. Det neste kravet er at staten er den som må stå for borgernes beskyttelse. Staten skal altså beskytte individene mot andre individer.⁴¹ Ut fra dette forstår jeg rettsikkerhet slik at det utgjør en garanti for borgeren at staten hegner om dem og ikke utsetter dem for urett av noe slag.

I et fengsel hvor hverdagen er svært regelstyrt og man som innsatt er underlagt et meget detaljregulert system, som innebærer at en hver form for opposisjon fra den innsatte blir slått ned på, blir konsekvensen at man som innsatt blir ekstra sårbar overfor fengselets maktbruk. Derfor mener jeg det er behov for klare regler for fengselet for å hindre at det utvikler seg ulik praksis som kan sette rettsikkerheten til innsatte i fare. Dette er svært viktig da innsatte er såpass skjermet fra samfunnet og vil ha vansker med å varsle om eventuelle regelbrudd som finner sted fra fengselets side. Tiltross for at § 37 første ledd innehar en uttømmende liste bærer ordlyden i bokstav e preg av å kunne forstås både som vag og skjønnspreget. Det kan medføre at det utvikles ulik praksis i fengslene når det gjelder hva som må forstås med begrepet orden, ro og sikkerhet. Ved å bryte vilkårene i bokstav e orden, ro og sikkerhet har man som innsatt for eksempel ropt og

---

40 Innst.o.nr 60(2000-2001)s.26

41 Eskeland(1989) s. 20

skreket høyt, hatt det rotete på cellen eller for eksempel ikke rettet seg etter betjentene, ved tilsnakk.⁴²

Tiltross for at jeg mener det fremgår av innstillingen til loven at lovgiver har søkt å hindre at avgjørelsene etter bestemmelsen skulle bli gjenstand for skjønnsbaserte avgjørelser,⁴³ fremstår både punktene a og e for meg slik. Dermed mener jeg også at faren for ulik praksis fengslene mellom er tilstede, noe som igjen kan medføre fare for at brudd på rettsikkerheten kan finne sted. La meg forklare nærmere hva jeg tenker. Jeg vil påstå at hva som forstås med «særlig negativ påvirkning av miljøet» etter § 37 bokstav a vil kunne variere fra anstalt til anstalt. Dersom det blir fattet avgjørelser som er basert på skjønsmessige uttrykk som ordet “særlig negativt”, må forstås å være, vil vurderinger av hva som utgjør en særlig negativ opptreden, med stor sannsynlighet kunne føre til ulikt resultat anstaltene mellom. Konsekvensen av det igjen mener jeg kan føre til at innsatte vil kunne erfare at hva som ikke ble reagert på med utelukkelse i en anstalt, blir det i en annen anstalt. Denne ulike praksisen det virker som finner sted, vil representere en fare for at brudd på rettsikkerheten til fangen finner sted. Ved ulik praksis mener jeg at innsatte lettere kan utsettes for overgrep fra statens side, fordi det regelverket man har å forholde seg til ikke er klart og entydig. Det må være udiskutabelt at man har behov for regler vedrørende oppførsel og fremferd i et fengsel. Likevel er det interessant og kanskje overraskende at en slik inngripende bestemmelse hvor utelukkelse fra fellesskapet kan være sanksjonen, og som må forstås å være en svært belastende og streng reaksjon for den enkelte, baseres på avgjørelser fattet ut fra en vid og vag ordlyd. Det er videre interessant sett i lyset av at legalitetskravet fastsetter at dersom man skal sette begrensninger for individer, krever det hjemmel i lov i tillegg til at lovbestemmelsen både er klar og tydelig. Dersom § 37 kan forstås som vag og uklar, er det svært alvorlig at mennesker blir ilagt tilleggsstraff etter en slik bestemmelse.

3.3 Straffegjennomføringsloven § 40 – reaksjon på brudd

Strgjfl. § 40 får anvendelse når reglene i fengselet er overtrådt. For å ilegge reaksjon må regelbruddet vært foretatt enten uaktsomt eller forsettlig. Altså må tilstrekkelig skyld være utvist. Etter en alminnelig språklig forståelse av ordlyden i § 40 er det naturlig å

---

42 Hallen (2008) s.27

43 Innst.o.nr 60 (2000-2001)s.26

forstå bestemmelsen dithen at den fastsetter reaksjoner etter at det har vært foretatt brudd på fengselets regler eller nærmere bestemt, uønskede handlinger. Strgjfl. § 40 vedrører altså når en uønsket handling allerede har funnet sted til forskjell fra strgjfl. § 37 som er en bestemmelse som retter seg mot å forebygge uønskede handlinger.

Jeg vil først ta for meg enkelte av vilkårene i bestemmelsens første ledd som må være oppfylt for å bli ilagt en reaksjon, for deretter å behandle reaksjonstypene som man finner i bestemmelsens andre ledd.

3.3.1 Formålet

Målet med denne bestemmelsen er å sørge for at ro, disiplin og orden i fengselet blir opprettholdt. Jeg utdyper ikke denne gangen hva som ligger i dette begrepet da det er anvendt og beskrevet mange ganger allerede under behandlingen av § 37. Videre vil man med reaksjonene tydeliggjøre hva som anses å være akseptabel oppførsel under soningen, videre at ny kriminalitet og uønsket oppførsel forebygges i fengselet.⁴⁴

3.3.2 Straffrihetsgrunner

Når det prates om straff generelt, er det viktig å være klar over straffrihetsgrunner som kan medføre at straff ikke blir å ilegges likevel. I straffeloven §§ 47 og 48 kan man bli straffri om man har vært nødt til å handle i nødverge eller nødrett. Dette kan og til en viss grad overføres til strgjfl. §40. En innsatt kan ha behov for å handle i nødverge eller nødrett, gå til forsvar for å forsvare seg eller andre og slik anvende ulovlige midler for å avverge angrep. Likevel skal muligheten til å påberope seg dette være snevrere enn i strafferetten fordi slike konflikter hører til fengselsbetjentene å ta seg av og det vil stride mot og medføre brudd på bestemmelsen om orden, ro og sikkerhet dersom innsatte skal ha adgang til å forsvare enten seg eller andre med ulovlige midler for å rydde opp i slåsskamper i fengselet.⁴⁵ Som man ser kan altså straffrihetsgrunner påberopes av innsatte som har vært nødt til å handle i enten nødverge eller nødrett, men adgangen skal praktiseres snevrere enn i den alminnelige strafferett og overfor borgerne generelt.

---

44 Kriminalomsorgen (2002) s.134

45 Storvik(2003) s.160

3.3.3 Tilregnelighet

Man er å anse som utilregnelig etter straffeloven om man ikke er fylt femten år, er bevisstløs, psykotisk eller psykisk utviklingshemmet i stor grad.⁴⁶ Med psykotisk er å forstå mennesker som forstår virkeligheten så radikalt annerledes enn andre og derfor ikke kan legges til ansvar for sine handlinger. Når det gjelder bevisstløshet skiller man mellom relativ og absolutt bevisstløshet. Relativ gjelder typisk for berusede personer. Absolutt bevisstløshet vedrører mennesker i koma. Når det gjelder utviklingshemmede er det antatt at en IQ rundt femti eller mindre kvalifiserer til ikke å være tilregnelig.⁴⁷ Mennesker som ikke er å anse som tilregnelige skal ikke idømmes straff da det vil ha liten preventiv effekt. En utilregnelig person mangler både den modenhet og kjennskap til hva som er lovlig og ulovlig som andre voksne mennesker og kan da ikke lastes for handlingen sin.⁴⁸ Det fremkommer videre av retningslinjene til § 40 at der hvor handlingen kan ses å være et resultat av psykiske problemer skal det likevel utvises stor grad av forsiktighet med å ilegge reaksjon.⁴⁹ Ut fra dette forstår jeg det dithen at dersom du ikke anses for å være tilregnelig, straffes du ikke. Psykiske problemer gjør deg ikke i utgangspunktet utilregnelig, likevel kommer det altså frem av retningslinjene til strgfjl. § 40 som beskrevet ovenfor, at hvor du anses å ha psykiske problemer er kriminalomsorgen forsiktig med å ilegge reaksjon. Jeg tenker at man her frykter for at fangen som allerede sliter psykisk vil få sin tilstand forverret ved å bli ilagt reaksjon og slik utgjøre en belastning for fengselet i form av ulike oppfølginger.

3.3.4 Skyldkravet

I strgfjl. § 40 oppstilles et krav om skyld, vi har to former for skyld, forsett og uaktsomhet. Skyldkravet kalles for subjektive skyld.⁵⁰ Kravet om skyld er bygget opp ut fra at hver enkelt person selv er ansvarlig for handlingene han foretar. En enkelt handling er et utslag av ulike valg vi har tatt. Videre slås det fast at man blir å bebreide

---

46 Eskeland(2006)s.326

47 Eskeland(2006)s. 328-330

48 Storvik (2003) s.161

49 Kriminalomsorgen(2002) s.135

50 Andenæs(2004) s.208-209

om man har handlet i samsvar med straffebudets gjerningsinnhold.⁵¹ For å kunne ilegge en innsatt reaksjon etter strgf. § 40 må den tilstrekkelige skyld være utvist.

Bestemmelsen krever enten at innsatte har utvist forsett eller uaktsomhet. Dette betyr at han altså må kunne bebreides, for å ilegges en reaksjon. Kravet som oppstilles om skyld i strgf. § 40 er likt som i den alminnelige strafferetten jfr straffeloven § 40.⁵² Det må spørres hvordan begrepene forsett og uaktsomhet skal forstås?

Med forsett menes at man har hatt ett bevisst forhold til overtredelsen av regelen. Det betyr at da man foretok handlingen utførte man den med vitende og vilje. Med vitende og vilje menes at da man foretok handlingen var man klar over at man forbrøt seg mot en regel, likeså at man ønsket å foreta seg den rettstridige handlingen. Videre kreves det at innsatte må ha holdt følgen av handlingen som mulig For å illustrere hva som menes med dette kan man bruke et eksempel fra litteraturen. Dersom en innsatt bruker narkotika i fengselet, og oppfylder det subjektive skyld kravet, forsett og han har holdt følgen av handlingen som mulig, kan han ilegges disiplinær straff. Med å ha holdt følgen som mulig, menes etter en naturlig forståelse av begrepet at fangen må være klar over at han bryter fengselets regler da han røyker pipen med hasj.⁵³

Med uaktsom opptreden menes at du må ha handlet på en slik måte at du har kommet til å forbrutt deg mot en objektiv norm, altså overtrådt det man kaller for en aktsom opptreden. Med objektiv norm menes at normen gjelder for alle i vurderingen av om aktsomhet er utvist. For en innsatt betyr dette at dersom han ikke har vært så aktsom som en samvittighetsfull og alminnelig fornuftig person i hans situasjon burde være kan han sies å ha opptrådt uaktsomt. Den som altså ikke har oppført seg slik man forventer av en alminnelig fornuftig voksen persons oppførsel, har da normalt brutt normen for aktsomhet⁵⁴. Det er en konkret vurdering som må legges til grunn. Uaktsom er du om du enten burde eller du måtte forstå at du nå brøt en regel. Om en innsatt har kommet med trusler overfor et annet menneske men at han ikke mente å true, og var sikker på at den andre ikke oppfattet handlingen som en trussel blir det avgjørende hvorvidt han som fremsatte truslene burde eller måtte forstå at det kunne oppfattes som en trussel. Blir det

---

51 Eskeland (2006)s.263

52 Storvik (2003)s.161

53 Storvik(2003)s.161

54 Slettan (2001)s.114

bevist at den som truet måtte eller burde forstått at det ble oppfattet som nettopp en trussel, blir reaksjon å måtte ilegges for uaktsom oppførsel. Derimot faller det ikke inn under uaktsomhets vilkåret å for eksempel bli forsinket etter permisjon på grunn av kollektiv transport som ikke kommer presis, og man derfor kommer senere tilbake til anstalten. Videre er det viktig å være klar over at man forventer at den enkelte innsatte gjør seg kjent med fengselets regler for slik å unngå å havne i situasjoner hvor man bryter fengselets regler. Det kreves og at fengselet gjør reglene kjent for den enkelte, har de ikke gjort det, og innsatte bryter reglene og det skyldes uvitenhet fra innsattes side, blir det ikke å tilregne ham som uaktsomt og ingen reaksjon kan ilegges.⁵⁵

3.3.5 Bevis

Det oppstilles krav om alminnelig sannsynlighetsovervekt for at brudd på regelverket har funnet sted før reaksjon kan ilegges.⁵⁶ Med alminnelig sannsynlighetsovervekt menes at det er mer sannsynlig at du har foretatt den ulovlige handlingen enn at du ikke har begått den. Det kreves da mer enn 50% sannsynlighetsovervekt for at du har foretatt deg handlingen. Det må være en mistanke som har opphav i både konkrete og troverdige omstendigheter eller påstander.⁵⁷ Ut fra dette mener jeg det må være korrekt å forstå det dithen at mer enn 50 % sannsynlighet betyr at 51 % er tilstrekkelig.

Det fremkommer videre av litteraturen at når man søker etter hva som mest sannsynlig har skjedd skal man ikke tillegge ansattes opplysninger større troverdighet enn opplysninger innsatte kommer med. Det er forøvrig straffbart og faller innunder tjenesteforsømmelse dersom ansatte avgir falske forklaringer i en slik situasjon. Når det gjelder innsatte mener man at de ofte har stor egeninteresse i å gi gale opplysninger og det er begrunnelsen for at man likevel velger å tillegge ansattes opplysninger større vekt. Det er gjenstand for en konkret avgjørelse å ta stilling til sannsynligheten av troverdigheten i hvert enkelt tilfelle.⁵⁸ For å illustrere mere konkret hva man mener vedrørende bevis og sannsynlighetsovervekt kan følgende scenario brukes. Det

---

55 Storvik (2003) s.161-162

56 Ot.prp.nr 5 (2000-2001)s.166

57 Storvik (2003)s. 37

58 Storvik(2003)s.37

foreligger mistanke om at to innsatte har vært i slåsskamp med hverandre, men ingen andre enn de involverte har observert noe. Da kan ferske slagmerker på hendene til den ene og blåmerker i fjeset hos den andre, og at de i tillegg rett forut for hendelsen var i munnhuggeri med hverandre, medføre at disse forhold så absolutt kan være tilstrekkelig til at sannsynlighetskravet i et totalt lys anses for å være oppfylt.⁵⁹

3.3.6 Vurderingsmomenter

Begrunnelsen for bruk av reaksjoner er flere. Det ene er å gjøre det klart hvor grensen for uakseptabel oppførsel går under selve straffegjennomføringen. Men ikke nok med det, man kan og tydelig se at både allmenn og individualprevensjonstanken er representert. Allmennprevensjonen er ivaretatt ved at man avskrekker andre innsatte fra å begå brudd. Den individualpreventive delen kommer til syne gjennom at man slik søker å unngå at innsatte bryter reglene igjen.⁶⁰

Tiltross for bestemmelsens oppramsing av vilkår for hvilke reaksjoner som kan ilegges, fremkommer det av retningslinjene at dette ikke setter noen begrensninger for fengselet. Det betyr at de selv kan utvikle et belønningssystem som kan utgjøre et bidrag til at regelbrudd reduseres og ikke forekommer så hyppig. Det man da har i tankene er at innsatte vil kunne miste opparbeidede goder dersom for eksempel dårlig oppførsel har funnet sted. Disse godene er ikke begunstigelser som er hjemlet i § 40 andre ledd bokstav c.⁶¹ Det betyr at tap av belønninger og goder som fengslene lager selv altså ikke er å regne som en reaksjon etter bestemmelsens andre ledd, og fengselet kan utarbeide dette som en alternativ form for reaksjon på regelbrudd.

Det fremkommer videre av retningslinjene at det som alternativ til reaksjon eller som et tillegg til reaksjon, oppfordres til at det utvikles forum for atferdsendringer. Det kan skje i form av samtalegrupper, at det utvikles avtaler om atferd for slik å lykkes med konfliktløsninger. I slike fora er det et krav om at tilsatte deltar.⁶²

Ut fra dette ser man at reaksjon på brudd og konflikthåndtering er to faktorer som er

---

59 Storvik (2003) s.163

60 Storvik (2003)s159

61 Kriminalomsorgen (2002) s.134

62 Kriminalomsorgen(2002) s.135

viktige for fengselet i deres mål om å opprettholde disiplin, ro og sikkerhet. Det er videre interessant at hvert fengsel selv er tillagt ansvaret vedrørende alternativ reaksjonsform. Det tenker jeg er viktig i et rehabiliterings øyemed da fengsler er ulike og innehar ulike innsatte slik at ett tiltak som ville fungert ett sted, kanskje ikke ville være en like stor suksess i et annet fengsel. Det å tillegge ansvaret til fengslene selv kan være riktig å gjøre da de vet hvilke innsatte som soner hos seg og hvilke tiltak som kan være nyttig der. Slik ansvarliggjør man fengselet vedrørende rehabilitering av innsatte og gir de en stor delaktighet i dette, istedenfor at de kun skal sette ut i live og gjennomføre det som blir bestemt høyere opp i systemet.

3.3.7 Reaksjoner

I bestemmelsens andre ledd er det listet opp hvilke reaksjoner fengselet kan ilegge etter loven når brudd har forekommet. I strgf. § 40 er det fem reaksjonsformer kriminalomsorgen kan velge mellom når de skal sanksjonere regelbrudd. Nedenfor vil jeg presentere og behandle reaksjonsformene.

Skriftlig irettesettelse

Skriftlig irettesettelse utgjør den reaksjonsformen som anses å være mildest. Reaksjonen består av at innsatte blir forklart skriftlig at han har foretatt seg en handling som ikke anses for å være akseptabel. Selve reaksjonen oppfattes neppe som avskrekkende, men virkningen som følger med å ha blitt ilagt en irettesettelse tidligere i fengselsoppholdet, kan senere vise seg å gi konsekvenser og slik virke avskrekkende. Ved senere søknader fra innsatte legges denne reaksjonen ved når fengselet fatter avgjørelser. Denne form for reaksjon kan forøvrig ilegges ved alle former for regelbrudd.⁶³ Det avskrekkende elementet mener jeg ligger i at når innsatte erfarer hvordan en relativt uskyldig irettesettelse kan anvendes mot deg senere, får man forståelse av hvor viktig det er å ikke pådra seg slike.

Tap av begunstigelser

Ut fra en alminnelig ordlyds fortolkning av ordet begunstigelser oppfatter jeg det dithen til å omhandle goder man får lov å benytte seg av og ikke i utgangspunktet anses for å

---

⁶³ Storvik (2003) s.166

være en del av de alminnelige rettighetene i fengselet. De enkelte begunstigelsene vil bli presentert senere i oppgaven. Når det kommer til tap av begunstigelser fastslås det i forskriftens tredje ledd at dette tapet er underlagt tidsbegrensninger. Det er ikke tillatt å ilegge tap av begunstigelser utover 20 dager. Det må da bety at opptil 20 dager er tillatt. Videre fremkommer det at det kan ilegges for et bestemt tidsrom videre at det og kan gjelde for inntil videre. Det er og viktig å poengtere at listen over hvilke begunstigelser som kan inndras for et tidsrom er uttømmende. Videre er det og viktig å være klar over at når det gjelder tillitsjobb som anses å være en av begunstigelsene, så gjelder ikke 20 dagers begrensningen.⁶⁴ Dette viser mener jeg, at en tillitsjobb er noe du har opparbeidet deg tillit for å få og den kan inndras dersom tilliten fra fengselet til den enkelte innsatte ikke lenger er tilstede. Når det gjelder at forskriftene fastslår at tap av begunstigelser er noe som og kan ilegges inntil videre, forstår jeg det slik at det her kan være tillatt å ilegge det så lenge man mener det er nødvendig, men ikke utover det bestemte antall dager. Når det gjelder at listen over begunstigelsene må anses for å være uttømmende, mener jeg at dette kan forstås som å utgjøre en sikkerhet for den innsatte. Det skal ikke være adgang for fengselet til selv å bestemme hva som er begunstigelser og hva som skal kunne inndras. Dette er hjemlet i lovens forskrifter og må etterleves av fengselet⁶⁵. Det er med på at forutberegnelighetskravet og kravet til klarhet opprettholdes. Begunstigelsene er listet opp i forskriftene og jeg vil nevne dem svært kort. Det er å få lov å se tv på cellen, å få mulighet til å gjøre innkjøp utover det helt nødvendige av varer, å få bedrive hobbyen sin, å ha tillitsjobb enten i fengselet eller utenfor dets område og tilslutt, å ha mulighet til å disponere datautstyr på cellen⁶⁶.

Utelukkelse

Når det gjelder adgangen for fengselet til å utelukke fra fritidsfellesskapet eller utelukkelse fra fritidsaktiviteter av andre slag kan dette ilegges opptil 20 dager. Det er og en reaksjon som er aktuell for alle typer av brudd. Det kan vedrøre utelukkelse fra helt bestemte aktiviteter, for eksempel en forestående fellessamling i fengselet eller utelukkelse fra treningen. Videre er det tillatt å utelukke fullstendig fra alt som heter

---

64 Kriminalomsorgen(2002)s.134

65 Kriminalomsorgen (2002)s.134

66 Kriminalomsorgen (2003)s.134

felleskap. Konsekvensen av det blir at fangen er på jobb eller skole på dagen, men når ettermiddagen kommer får han ikke delta i fellesskapet overhodet. Når det gjelder lufting er det vanlige at ved full utelukkelse eller isolasjon som det og kalles, så foregår dette alene. Unntak kan gjøres, det er særlig aktuelt dersom man har med en innsatt som strever med psyken under isoleringen.⁶⁷ Ut fra dette er det riktig å forstå at luftingen da kan foregå med resten av fangene.

Tap av dagpenger

Tapet av dagpenger vedrører kun fremtidige dagpenger og ikke de som allerede er opptjente når reaksjon ilegges. Reaksjonen kan bare anvendes og er aktuell for inntil 14 dager. Reduksjonene av dagpengene utgjør inntil 50 %.⁶⁸ Det betyr at reduksjonen altså kan utgjøre mindre enn halvparten av dagpengene. Dette er en reaksjonsform som ilegges når det er utført enten et forsettlig eller et grovt uaktsomt skadeverk fra den innsattes side.⁶⁹

Tap av permisjon

Med permisjon menes at innsatte blir innvilget fravær fra oppholdet i fengselet i et bestemt tidsrom. Når permisjon blir innvilget gjennomføres det uten at fengselsbetjenter er tilstede. Under permisjonstiden regnes fraværet fra fengselet med i soningstiden. Man har tre former for permisjon. Det er velferdspermisjon, ordinær permisjon og korttidspermisjon.⁷⁰ Med ordinær permisjon menes permisjon som er formålstjenlig.⁷¹ At fangen får besøke familie innehar et formålstjenlig formål, da det er med på å redusere de skadelige virkninger som opphold i fengsel kan medføre.⁷² For å ilegges velferdspermisjon kreves et sterkere behov for innsatte, enn et ønske om å besøke familie. Det må være tale om begivenheter med en viss tyngde som finner sted. Konfirmasjon, bryllup og begravelse kan utgjør slike forhold. Et ønske om å være med familien i julen er ikke tungvektig nok.⁷³ Korttidspermisjon krever særlige grunner.⁷⁴

---

67 Storvik (2003)s.166-167

68 Kriminalomsorgen(2002) s.134

69 Kriminalomsorgen(2002)s.138

70 Storvik(2003)s.202

71 Kriminalomsorgen (2002) s.114

72 Storvik (2003)s.203

73 Storvik (2003)s.206-207

74 Kriminalomsorgen (2002) s.114

Time hos lege, tannlege, ordne med bolig før løslatelse eller at fangen skal delta på styremøte i KROM utgjør eksempler på hva kortidspermisjon kan være.⁷⁵

Tap av permisjon er en reaksjon som kan ilegges ved mange ulike regelbrudd og er kun aktuelt for innsatte som soner straff og derfor ikke aktuelt for varetektsfanger.

Regelbruddet kan være rømning, ved at innsatte har uteblitt etter avsluttet permisjon, etter frigang eller den innsatte har brutt vilkår som er satt for innvilgelse av ulike utganger fra fengselet. Man får som oftest en karantene tid på inntil 4 måneder før man kan få innvilget nye permisjoner. Videre er det ikke nødvendig at reaksjonen iverksettes ved regelbruddet men at det kan iverksettes ved en senere anledning, altså at et bestemt tidspunkt fastsettes.⁷⁶

Hva gjelder karantene tiden på inntil fire måneder, så oppfatter jeg det som svært lang tid. Resultatet blir at den fange som ilegges dette har svært lang tid foran seg, før søknad om ny permisjon kan fremlegges.

Valg av type reaksjon og utmålingen av reaksjonen.

Når fengselet skal fastslå hvorvidt reaksjon skal ilegges, foretar de en vurdering ut fra hvor alvorlig bruddet er og hva slags konsekvenser en reaksjon kan medføre for den enkelte innsatte. Det fremkommer av retningslinjene at man i vurderingen vektlegger hensynene både til forutberegnelighet og likebehandling. Likevel skal man i denne vurderingen også vektlegge individuelle hensyn. Det igjen kan gi ulike utfall hva gjelder reaksjonsformer.⁷⁷

Ut fra dette så kan man se at når individuelle momenter tas hensyn til vil det trolig medføre at reaksjoner kan få ulikt utfall. Riktignok er reaksjonslisten uttømmende⁷⁸, men hva som kan være utfallet av et brudd kan bli ulikt innsatte mellom, da man og vektlegger personlige hensyn i reaksjonsutmålingen. Videre vil vurderingen være skjønnsmessig, da man fatter en avgjørelse ut fra mange ulike omstendigheter. Det fremkommer at viktige omstendigheter som skal vektlegges er altså hvorvidt innsatte har handlet ut fra skyld, altså hvorvidt handlingen var forsettlig eller grovt uaktsomt.

---

75 Storvik (2003) s.208

76 Storvik (2003) s.167

77 Kriminalomsorgen (2002) s. 136

78 Ot.prp.nr 5 (2000-2001)s.166

Hvorvidt disiplinærreaksjon har vært ilagt for den innsatte tidligere, grovheten i handlingen, og hvorvidt det er foretatt flere regelbrudd fra den innsattes side. Det skal og ses på forhold der den innsatte har forpliktelser vedrørende omsorg for barn og om hans psykiske og eller hans fysiske situasjon må tas hensyn til i noen grad.⁷⁹

Når det gjelder omsorg for barn tenker jeg at det kan være uheldig for barnet at innsatte (far eller mor) ilegges reaksjoner som medfører at kontakten med barna blir sjeldnere enn det som har vært vanlig praksis, før regelbruddet fant sted. Som man ser, er det rikelig med vurderinger fra fengselets side som skal foretas og veies opp mot hverandre før reaksjon altså blir å ilegge.

3.4 Avsluttende tanker rundt §§ 40 og 37.

Bruk av reaksjoner etter § 40 i forhold til § 37 mener jeg er mindre betenkelig fordi ved § 40 har handlingen som medførte brudd på reglement allerede funnet sted da reaksjonen ilegges. Når en handling er avdekket ved hjelp av vitner eller at det er sannsynlig at den har funnet sted kan man lettere forsvare bruken av at reaksjon blir ilagt i det formål at ro, orden, disiplin og sikkerhet i fengselet blir opprettholdt. Hva som utgjør fengselets regler og normer skal være tilgjengelig for de innsatte, med det er forutsigbarhetskravet oppfylt for fangen.⁸⁰ Man vet som innsatt hva som er gjeldende regler og holder man seg innenfor dem, blir man ikke ilagt reaksjoner. Derimot kan dette vanskelig ses å ligge til grunn ved anvendelse av § 37. Her kan reaksjon altså ilegges som et forebyggende tiltak, altså at det ikke er gjort seg gjeldende klare regelbrudd. Jeg tenker at det lett må medføre at utrygghet, uklarhet og uforutsigbarhet brer om seg i fengselet. Man blir usikker på grensegangene for når en handling anses å bli gjenstand for reaksjon på bakgrunn i et forebyggende øyemed. Med uklare grenser mener jeg at faren øker for at avgjørelsene om de enkelte reaksjoner dermed blir fattet på bakgrunn av uklare og utydelige forhold. Videre som jeg har redegjort for under behandlingen av § 37, fremstår bestemmelsen skjønnsmessig. Ord og uttrykk er formulert slik at forståelsen lett blir flertydig og at det igjen bidrar til at det utvikles ulik

---

⁷⁹ Kriminalomsorgen (2002)s.136

⁸⁰ Storvik (2003) s.160

praksis fengslene mellom for når en reaksjon anses å burde ilegges. Dette mener jeg er urovekkende sett i lys av farene som dermed kan oppstå knyttet til liten forutberegnelighet for fangen og det til og med på et område som hører legalitetsprinsippet til. Ut fra dette mener jeg derfor at det kan være mindre betenkelig med reaksjon etter strgf. § 40 enn etter § 37.

Likevel så er det naturlig i denne tankerekken å reflektere over konflikten mellom fengselet som straffeform og muligheten de har til å ilegge tilleggsstraff. Som fengselet innebærer det at man i kraft av å sone en dom er isolert fra resten av samfunnet og som må ses som en straff i seg selv, til at man kan ilegges tilleggsstraff på toppen av dette. Ut fra dette tenker jeg at man soner en fengselsstraff idømt av domstolen men ikke nok med det, kriminalomsorgen kan selv straffe deg ytterligere. Jeg skal ikke i min oppgave sette meg som mål å besvare hvorvidt det bør være slik eller ikke. Det hører hjemme i en annen diskusjon. Likevel kan man tillate seg å stille spørsmålet, blir det aldri nok straff? Er det ene og alene straffen i seg selv som forhindrer nye regelbrudd eller kan det tenkes andre måter og mer humane måter å få bukt med en uønsket atferd og oppførsel i anstaltene på? Kan det reageres med metoder som bidrar til mer ansvarliggjøring for den enkeltes handlinger man begår, istedenfor å straffe med å frata en innsatt et gode som tv eller at man ilegges isolasjon fra fellesskapet. Man er jo i utgangspunktet allerede svært isolert og distansert fra samfunnet i et fengsel og hva blir virkningen med ytterligere utestenging i form av tilleggsstraff? Ut fra dette mener jeg det må være betimelig å reise tanker og spørsmål rundt hva det kan medføre for den enkelte innsatt å bli ilagt tilleggsstraff på toppen av et fengselsopphold.

3.5 Hvem ilegger tilleggsstraff i Kriminalomsorgen?

Når jeg nå har ferdigbehandlet de utvalgte bestemmelsene om tilleggsstraff, er det interessant å se på hvem i Kriminalomsorgen som beslutter om tilleggsstraff skal ilegges. Det er strgf. § 6 som hjemler hvem i kriminalomsorgen som avgjør om blant annet tilleggsstraff skal ilegges. I bestemmelsens første ledd fremkommer det at det er lokalt nivå som er rette beslutningstaker når annet ikke er slått fast.⁸¹

---

81 Storvik (2003)s.43

Av strgjfl. § 6 andre ledd fremkommer det at både strgjfl. § 37 fjerde og syvende ledd tredje punktum og strgjfl. § 38 tredje og fjerde ledd vedrører forhold som ikke hører under lokalt nivå å behandle. Ut fra § 6 andre ledd ser man at det ikke er lokalt nivå som avgjør om for eksempel isolasjon utover to uker skal finne sted jfr strgjfl. § 37 fjerde ledd, men regionalt nivå. Med lokalt nivå er å forstå det nivået der fengselsleder og anstalrådet har beslutningskompetanse. Anstalrådet består av fengselsbetjenter, verksbetjenter, helsetjenesten og sosialkonsulenter. Dette er mennesker som har god kjennskap til fangen. Ved disiplinær brudd er det betjenten som skriver rapport og disiplinærsak reises. I rapporten skal hendelsen beskrives. Ved bruk av narkotika eller ved mistanke om bruk skal fangen avhøres. Urinprøve tas og vitner avhøres, som oftest er det andre innsatte. Saker som vedrører tilleggsstraff, er det anstalrådet som avgir en uttalelse om. Deretter sendes uttalelsen til fengselsleder som så fatter en avgjørelse.⁸²

I intervjuet med Juss-Buss stilte jeg spørsmålet hvordan fengselsleder forholder seg til anbefalingen som anstalrådet har kommet med. Slutter leder en uavhengig avgjørelse eller er det anstalrådet som i virkeligheten avgjør spørsmålet om tilleggsstraff? De kunne fortelle at inntrykket deres var at anbefalingen anstalrådet kommer med, slutter fengselsleder seg oftest til. Kommer han frem til en beslutning som er annerledes enn anstalrådets innstilling, skyldes det at han da har vært uenig. Ut fra dette mener jeg å forstå at lovgiver med anstalrådet har ønsket en konkret dobbelt kontroll hvorvidt tilleggsstraff skal ilegges. Likevel tyder mye på gjennom det Juss-Buss fortalte at i virkeligheten er det anstalrådet som bestemmer, fordi det hører til sjeldenhetene at fengselsleder kommer frem til en annen avgjørelse enn dem.

Strgjfl. § 6 annet ledd fastslår at regionalt nivå avgjør saker som ikke hører under lokalt nivå å avgjøre. Lokalt nivå avgjør ikke forhold som er hjemlet i strgjfl § 37 fjerde og syvende ledd tredje punktum eller § 38 tredje og fjerde ledd. Dette er forhold som vedrører blant annet isolasjon utover to uker jfr § 37 fjerde ledd. Videre vedrører det bruk av sikkerhetsseng og sikkerhetscelle jfr § 38 tredje og fjerde ledd. Regionalt nivå består av seks regioner. De har også som oppgave å påse at lokalt nivå og deres enheter er i samsvar med sikkerhetsmessige krav, hygiene og orden. Videre skal de påse at

---

82 Storvik (2003)s.38-39

lokalt nivå er så godt som mulig tilrettelagt til å gjennomføre de mål de er pålagt å nå.⁸³

Litteraturen er sparsom hva gjelder regionalt nivå og deres beslutningsmyndighet vedrørende tilleggsstraff. På den bakgrunn kontaktet jeg Kriminalomsorgen region øst ved jurist og rådgiver Verner Bjerkvik. Han kunne fortelle at ved bruk av hel isolasjon utover to uker som er hjemlet i strgf § 37 fjerde ledd, er det et forhold som skal avgjøres av regionalt nivå. Bjerkvik kunne fortelle at kriminalomsorgen på den måten får foretatt en ekstra kontroll og en ekstra garanti for at utelukkelsen fortsatt er nødvendig å opprettholde. Bjerkvik kunne bekrefte at kontrollen regionalt nivå da foretar er et utslag av at kriminalomsorgen ønsker en kontrollering av seg selv når man har med for eksempel isolering over så mange dager.⁸⁴

Ut fra dette mener jeg det må være korrekt å forstå forholdet mellom lokalt og regionalt nivå dithen at jo mer inngripende og strengere tilleggsstraffen er, jo høyere opp i systemet blir avgjørelsene fattet.

4 Et rettssosiologisk perspektiv på tilleggsstraffen

4.1 Tysting

Tystingen er ikke noe nytt fenomen i fengselshverdagen, og det anvendes av fengselet til å skaffe seg kunnskap om innsatte. Det fremkommer av artikkelen i Kromnytt at tystingen utgjør et viktig bidrag for fengselet slik at de kan opprettholde en absolutt makt over fangene. Et eksempel på dette beskrives i artikkelen. Der hvor fanger søkte om permisjon eller overflytting til et annet fengsel, har betjenter under vurderingen av søknadene spurt fanger om informasjon vedrørende andre innsatte. Dette må forstås å være en dårlig skjult trussel og utgjøre en fare for rettssikkerheten fremkommer det i kromnytt. Det er slik at fengselsleder er den som avgjør prøveløslatelse. I artikkelen fremkommer det at man tror det i fremtiden kan bli et vilkår for å innvilges prøveløslatelse, at man tyster om andre fanger. Dette må anses å utgjøre et

⁸³ Kriminalomsorgen(2002)s11-12

⁸⁴ Muntlig meddelt av Bjerkvik kriminalomsorgen region øst

rettsikkerhetsproblem.⁸⁵ I intervjuene og i forelesningen av forvaringsdømt fange, belyses tysting nærmere.

4.2 Forelesning av forvaringsdømt fange

4.2.1 Fengselssystemet – ett splitt og herskesystem

Høsten 2010 ble det på rettssosiologisk institutt avholdt forelesning av en forvaringsdømt fange fra Ila fengsel. Tittelen på forelesningen het *Fengsel og straff fra et fange perspektiv*. Jeg anvender forelesningen for slik å behandle temaet vedrørende hvordan tilleggsstraff kan bidra til at manglende progresjon finner sted for fangen.

På forelesningen kunne fangen fortelle at det i dag er muligheter for hver enkelt innsatt å klatre oppover i fengselssystemet slik at jo høyere man klatrer jo flere goder får man. Altså at fangene oppnår progresjon i soningen sin. Progresjon består typisk av hyppigere permisjoner, gradvis friere soning og at man etterhvert kan sluses over til åpent fengsel og slik slipper å måtte sone hele dommen i lukket fengsel. Det kan og bety mulighet til utdanning under soningen. Andre forhold som kan medføre progresjon er å bidra overfor betjentene med informasjon vedrørende andre fanger, altså å tyste. Det innebærer å prate litt mer enn akkurat nødvendig dersom de lurer på om det er situasjoner på gang i fengselet som de vil slå ned på for å forebygge hendelser. Du vil med bidraget ditt bli sett på som både samarbeidsvillig og medgjørlig av betjentene. I følge foreleseren innebærer progresjonssystemet et klassesystem blant fangene. Der den svakeste blir værende nederst på progresjonsstigen mens den som makter å innrette seg i systemet stiger i gradene. Det må kunne spørres hva konsekvensen av et slikt belønningssystem medfører og betyr for fengselssamfunnet?

Konsekvensen av tilleggsstraff sett opp mot progresjonssystemet, tenker jeg kan medføre for fangen som ilegges dette at han ikke oppnår progresjon og blir stående på samme nivå i soningen. Ved å ilegges isolasjon blir konsekvensen at fangen tas ut av

---

⁸⁵ Hansen (2000) s. 21-22

hverdagen i fengselet for en periode. Tilleggsstraff medfører merknader for fangen og slik hindres progresjonen for en stund. Ut fra dette mener jeg tilleggsstraffen fremstår som alvorlig. Mindre alvorlig blir det heller ikke, når man ser hvor skjønnsmessig ordlyden i bestemmelsene fremstår og at tilleggsstraff ilegges på en slik bakgrunn.

Ut fra min forståelse av systemet som foreleseren presenterte, fremstår altså soningen som et belønningssystem. Det innebærer at den som samarbeider med betjentene og for eksempel er villig til å tyste anses for å ha innrettet seg i fengselssystemet. Som det fremkom på forelesningen så anvendes progresjonssystemet som et maktmiddel der man kontrollerer fangen via å belønne eller straffe ham. Dette vil kunne bidra til et svekket samhold mellom fangene. Jeg tenker at belønningssystemet lett kan føre til at betjentene i iveren etter å finne ut av hendelser, skaper et fengselsamfunn preget av splitt og hersk mentalitet. Med dette forstår jeg at betjentene i sin søken etter informasjon for å forsøke å forebygge hendelser, jfr strgf. § 37 bidrar til å splitte fangene. Belønningssystemet brukes som et herske system for betjentene til å dreie fengselsamfunnet i den retningen de ønsker seg det. Dersom innsatte vet at de stiger i systemet om de tyster om en innsatt til betjentene, medfører det at betjentene får informasjonen de trenger. Fangen anses som samarbeidsvillig og lite problematisk og et splitt og herskesystem får blomstre fritt i anstalten. Ut fra dette mener jeg man kan forestille seg hvilken stemning en slik informasjons søkning bidrar til. Jeg tenker at en form for paranoid tankegang lett vil kunne bre om seg der alle er redd for å bli sladret på og bli koblet til situasjoner som fengselet vil kunne reagere på.

I fengsler oppstår ofte en egen fangekultur med sine egne regler og normer. Det er en motreaksjon til det fengselet representerer, blant annet frihetsberøvelsen. Deltakelsen innebærer blant annet å gjøre seg immun mot tilpasningene til samfunnet.

Fangekulturen bidrar også til en distansering til belastningene fengselstilværelsen medfører.⁸⁶

Ut fra dette tenker jeg at for den fangen som tyster, kan man enkelt forestille seg hvordan resten av fange miljøet vil forholde seg til ham gjennom soningen. På den bakgrunn vil jeg tro at den fangen som bryter med fangekodeksene, vil kunne erfare at han utstøtes og vil ha vansker med å omgås fangemiljøet.

---

⁸⁶ Mathiesen(2005) s.50-51

Ut fra forelesningen og egne tanker mener jeg at alvorligheten vedrørende tystesystemet og betjentenes informasjons hunger ligger i at fengselet fører opp «funnene» for det de mener er et forsøk eller forberedelse til en ulovlig handling, og at dette notatet følger deg resten av fengselstilværelsen. Jeg mener en naturlig forståelse av dette må bli at disse notatene vil kunne ødelegge for videre permisjoner og progresjon i soningsforhold. Jeg tenker videre ut fra forelesningen at for en forvaringsfange må konsekvensen av dette bli at etter endt utholdt minstetid av straffen, kan dette typisk utgjøre forhold som taler mot deg dersom du søker om løslatelse.

4.3 Intervju med Juss-Buss og tidligere innsatt

Som en del av min oppgave om tilleggsstraff, har jeg foretatt to intervjuer. Det ene intervjuet er av fengselsgruppen til Juss-Buss og det andre intervjuet har vært av en tidligere innsatt. Ønsket mitt om å foreta disse intervjuene, har vært grunnet i to forhold. Det ene er hvorvidt straffegjennomføringsloven sin ordlyd bidrar til en uklar forståelse av tilleggsstraffsbestemmelsene. Det andre er dersom ordlyden er å forstås som uklar, om rettsikkerheten til fangene dermed er i fare.

Da jeg fikk muligheten til å intervju Juss-Buss sin fengselsgruppe ble jeg svært glad. For det første fordi de besitter stor kunnskap rundt det å bistå fanger hva angår klager og hva vedrører andre fangerrelaterte spørsmål. Fengselsgruppen er en gruppe som har et godt og solid renommé og ikke minst stor erfaring hva angår fangespørsmål. Videre mener jeg og at de kan bidra med stor og viktig kunnskap gjennom at de er en aktør som observerer begge sider av fengselet, nemlig gruppen av innsatte og deres opplevelse av kriminalomsorgen, men også kriminalomsorgen selv som institusjon, med deres normer og regler. Juss-Buss taler fangens sak men forholder seg samtidig til fengselet når de bistår fanger i fangerrelaterte spørsmål. Jeg mener at ut fra deres posisjon vil jeg kunne få ta del i rikholdig kunnskap hva gjelder begge sider av kriminalomsorgen noe som er viktig for min oppgave. Jeg var også heldig da jeg fikk

lov å intervju tidligere innsatt, Jon Dahl som for en del år tilbake skiftet navn fra Jon Wold. Mitt ønske om å intervju Dahl, skyldtes at jeg fra før av var noe kjent med hans tidligere soningbakgrunn. Like mye var det av interesse for meg å få til en samtale på bakgrunn av at han har vært redaktør i Kromnytt og dessuten fremstår med reflekterte tanker rundt det som er mitt tema i oppgaven, nemlig tilleggsstraff. Dahls kunnskap vedrørende det å ha levd mange år av sitt liv i fengsel, har vært av uvurderlig kunnskap for meg å få ta del i og slik få anvende i min oppgave. Ved å intervju Jon Dahl får jeg dermed belyst en tidligere fanges forståelse av bestemmelsene vedrørende tilleggsstraff. I dag jobber Jon Dahl i Kirkens bymisjon i Drammen og intervjuet fant derfor sted der.

Straffegjennomføringsloven § 37 fastslår at kriminalomsorgen kan beslutte å ilegge tilleggsstraff grunnet et forebyggende øyemed. Jeg ønsker her å se nærmere på hvorvidt paragrafen kan forstås å være skjønnspreget og inneha en ordlyd som er vag og vid.

Til dette svarte Juss-Buss at regelen absolutt innehar en ordlyd som de mener kan oppfattes som vid og vag. De var opptatt av i intervjuet å få frem at store deler av straffegjennomføringsloven innehar en ordlyd som de mener kan oppfattes slik. De ønsket derfor å presisere at § 37 sin skjønnspregete ordlyd ikke kun for eksempel er knyttet til § 37 første ledd punkt e. Et annet punkt de hadde gjort seg noen tanker om var at de tror at lovgiver bevisst har laget ordlyden vid og vag for at den skal kunne favne mange ulike hendelser. Men ikke at bestemmelsen er laget bevisst vid og vag for slik å bidra til at bestemmelsen misbrukes. Juss-Buss fortalte at den skjønnsmessige ordlyden kanskje kan forklares med at bestemmelsene i straffegjennomføringsloven generelt, skal favne over så mange eventuelle hendelser som kan tenkes oppstå, at den derfor må formuleres slik, og at det kan være en av forklaringene på at bestemmelsene har fått en slik vag ordlyd.

Juss-Buss fortalte under intervjuet at strgjfl. §37 første ledd punkt e om brudd på ro, orden og sikkerhet måtte være korrekt å betegne som en sekkebestemmelse. Også Dahl gav en klar og tydelig bekreftelse på at dette er en bestemmelse som kunne brukes i så

utstrakt sammenheng som fengslene måtte ønske fordi innholdet i den er så diffus og skjønnspreget. Dahl forklarte at fengselet derfor klarer å få mange forhold de trenger en hjemmel til for å gjennomføre, til å favnes innunder dette punktet. Juss-Buss gav et eksempel på hva de mente med at bestemmelsen er en sekkebestemmelse. De hadde vært i kontakt med en fange som kunne fortelle dem at han hadde hatt en høylydt krangel med sin kjæreste da hun var på besøk hos han i fengselet. Betjenten var av den oppfatning at gjennom denne høylydte oppførselen som hadde funnet sted, hadde han brutt vilkåret i § 37 første ledd punkt e for ro, orden og sikkerhet. Juss-Buss kunne fortelle at for at fengselet kan sanksjonere en innsatt etter denne bestemmelsen må alle vilkårene i punkt e være oppfylt. I dette tilfellet var det ikke det. Fangen hadde kun forstyrret roen i fengselet og ikke de øvrige vilkår. Tiltross for dette ble likevel tilleggsstraff resultatet. Som Juss-Buss selv sa, her tok fengselet seg en litt for stor frihet, da de besluttet å ilegge straff selv om vilkårene ikke var å anse som oppfylt. Også Dahl brukte et eksempel for å illustrere hvor skjønnspreget og diffus innholdet i punkt e kan være. I Skien fengsel på starten av 2000 tallet hadde man store bemanningsmessige problemer som innebar at man til tider hadde for få vakter på hver avdeling. Løsningen på problemet ble at fengselet brukte strgf. § 37 første ledd punkt e, utestenging fra fellesskapet. De påberopte seg at man måtte unngå lufting av fangene for å kunne opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengselet da de hadde for få betjenter på jobb. For at fengselet kunne gjennomføre den kollektive utestengelsen måtte de ha en hjemmel å skjule seg bak og derfor ble § 37 punkt e benyttet.

Juss-Buss kunne også bekrefte at ordlyden er diffus. De fortalte at punkt e i § 37, er den bestemmelsen fengselet er flittigst bruker av. Grunnen til dette er at ordlyden ikke er så lett å angripe, i motsetning til de øvrige av punktene i § 37 første ledd. De øvrige punktene er langt mere konkrete hva gjelder de vilkår du som fange, må ha overtrådt for at tilleggsstraff kan ilegges kunne de fortelle. Slik er det ikke for punkt e, som har en vagere ordlyd og derfor er enklere for fengselet å benytte for flere forhold.

Det var naturlig videre i intervjuet å forsøke å få svar på om bestemmelsenes vage ordlyd kan bidra til at det festner seg en ulik praksis mellom fengslene, hva gjelder om

fengslene skal ilegge tilleggsstraff som sanksjon overfor fangene?

Juss-Buss sa seg enig i at konsekvensene av en slik ordlyd kommer til syne gjennom at det utvikles ulik praksis fengslene mellom. De kunne fortelle at de satt igjen med et inntrykk av at det i noen fengsler er en lavere terskel og at det skal lite til før tilleggsstraff blir resultatet. Også Dahl svarte bekreftende på at ulik praksis finner sted. Ullersmo var et fengsel som tok i bruk tilleggsstraff på en svært vid måte. De hadde en videre bruk enn hva andre fengsler hadde, kunne Dahl fortelle. Det resulterte i at Ullersmo ble et mye tøffere fengsel å være i enn andre fengsler. Jon Dahl fortalte at han mente ulikheten skyldtes kulturforskjeller fengslene mellom. Dersom du gav uttrykk for meningen din om en person, og du for eksempel sa til en betjent på Ullersmo at « fy fader din tulling» så resulterte det i at tilleggsstraff etter punkt e fort ble resultatet. I Oslo fengsel derimot kunne du nærmest gå i ansiktet på betjentene og skjelle ut vedkommende uten at det ble gitt noen reprimande. Juss-Buss bekreftet den ulike praksisen gjennom at de noen ganger opplevde at enkelte betjenter kunne ta en svært tøff tone overfor fangene og at det i enkelte fengsler nærmest ikke er akseptert at man som fange er uenig med betjentene. Man må huske på sa Juss-Buss, at vedkommende befinner seg i en vanskelig situasjon i fengselet hvor det kan være menneskelig å ha behov for å av reagere. Juss-Buss gav uttrykk for at de kanskje syntes at det enkelte ganger ble reagert noe strengt fra fengselets side overfor innsatte.

Under intervjuet med Jon Dahl stilte jeg spørsmålet hva som kunne være grunnen til denne ulike praksisen? Det skyldtes i følge Dahl, den kulturen som eksisterte i fengselet eller ukulturen, som han og kalte det. Kulturen som eksisterer der blir påvirket i stor grad av øverste leder i fengselet. Dahl fortalte videre at den kulturen lederen står for, derfor vil prege fengselshverdagen til både innsatte og ansatte, og slik former hele atmosfæren i anstalten. Dahl mente at denne atmosfæren kom til syne på Ullersmo gjennom flere forhold. Fengselslederen som var leder av Ullersmo da Dahl sonet der var opptatt av at betjentene ikke skulle tiltale fangen med navn men med nummer. Fengselslederen var og opptatt av at man aldri skulle stole på fangene. Dahl kunne fortelle at gjennom slike tiltak ble altså ukulturen skapt og at den festnet seg godt i fengselsveggene. Ullersmo var i følge Dahl et fengsel preget av dyp menneskeforakt overfor fangene. Ansatte som ikke godtok lederens ukultur ble skviset ut eller valgte å

slutte selv etter kort tid. Man stilte altså ikke spørsmål ved denne kulturen som betjent, dersom man ville jobbe på Ullersmo.

Jon Dahl hadde og gjort seg noen tanker vedrørende hvorfor så ulike kulturer eksisterer og fikk vokse frem i fengslene. Dahl mente det kunne forklares ut fra hvem fangevokteren var og hvilket miljø de var preget av. De som jobbet ved Oslo fengsel var bymennesker, de fleste med en form for utdanning. Ekstrabetjentene der var gjerne sosionomstudenter og mennesker med samfunnsvitenskapelig utdanning. Dahl mente at disse betjenten på grunn av sitt miljø og sin kultur møtte de innsatte med et helt annet syn enn det man altså gjorde ved Ullersmo. Der var det på 1960 og 1970 tallet vanlig at bønder hadde ekstra jobb i fengselet. Hovedgrunnen til dette var at den gang lå Ullersmo på landet. Ofte var fangevokterne i familie, og det var heller ikke uvanlig at de var søsken. Dahl mente det altså var kombinasjonen av manglende menneskekunnskap, mangel på utdannet personell og den familiære nærheten blant betjentene som var mye av grunnen til at Ullersmo hadde den ukulturen og atmosfæren som den hadde. Betjentene på Ullersmo var altså preget av sitt miljø i møte med fangene. Dette mente Dahl bidro til at fengslene kunne ha en såpass ulik tilnærming, forståelse og forhold til bestemmelsene vedrørende tilleggsstraff.

Det er velkjent at bruk av isolasjon kan føre til psykiske skader hos fangen. Jeg spurte derfor om hva man trodde de umiddelbare og langvarige senskader kunne være?

Til dette spørsmålet viste det seg at intervjuobjektene belyste ulike plager. De var samstemte i at isolasjonsopphold gir skader, men hvilke skader de trakk frem var ulikt.

Juss-Buss var av den oppfatning at isolasjonssyndromet er noe som oftest viser seg etter langvarige opphold i isolasjon. Jeg spurte om de kunne spesifisere nærmere hvilke konsekvenser et slikt opphold kunne medføre? De hadde fått inntrykk av at plager og skader hos fangene særlig kom til syne etter lange opphold i isolasjon. Det kunne typisk være at man fungerte dårlig blant medfanger ute på avdelingen etter å ha sittet på

isolasjon. Det kan virke som at den normale sosiale tillæringen vi mennesker har skaffet oss gjennom å leve sammen i et samfunn, lett blir borte når man sitter isolert lenge av gangen. Juss-Buss tenkte da på at man får en noe hjelpeløs fremferd og ofte trenger lang tid på å venne seg til alminnelige og dagligdagse ting som finner sted på avdelingen i fengselet. Andre forhold Juss-Buss trakk frem var at isolasjonsopphold kan bidra til at fangen lett mister oversikten over sitt forhold til tid. Det å orientere seg vedrørende hvilken dag det er kan bli vanskelig. Men også en paranoid tankegang mente de kunne være utslag av isolasjonen. Da tenkte de på at fangen får problemer med å stole på andre rundt seg, som for eksempel betjentene. Andre konsekvenser av et isolasjonsopphold mente de kunne vise seg gjennom at fangen strever med psykiske problemer. Erfaringen til Juss-Buss var at fanger som aldri før har hatt snev av psykiske problemer, vil etter et langt isolasjonsopphold kunne slite psykisk.

Jon Dahl mente at de umiddelbare reaksjonene viste seg gjennom aggresjon, oppgitthet og apati fra fangen. Der aggresjonen er den sterkeste. De færreste gir seg uten kamp når det er snakk om å bli ilagt utestengelse kunne han fortelle. På spørsmål om hvilke konkrete senskader som gjør seg gjeldende, mente Dahl at det for sin egen del, kunne vise seg gjennom ønsket om å være for seg selv. Når det gjelder senskader knyttet til isolasjonen kunne Dahl fortelle at han har ulike plager som han mener kan skrive seg fra år i total isolasjon. Jon Dahl satt syv år totalt isolert fra andre, han har og sittet i bunkersen på Ullersmo. Oppholdet der varte i tre år. Også der var Dahl totalt isolert. Jon Dahl så ikke sin nabofange på to år. Dahl var klar på at en slik opplevelse gjør noe med deg som menneske. Han mente at det er ting i livet som han sliter med psykisk som han tror må ha direkte sammenheng med årene i isolasjon. Dette har gitt seg utslag i at han i dag ikke ønsker så veldig nær kontakt med andre mennesker. Jon Dahl fortalte at han ønsker kontakt til et visst punkt, men ikke lenger, som Dahl selv beskrev det. Å være for seg selv føles ofte mer befriende. Under isolasjonstiden ble Dahl vant til å styre all sin tid selv, det medfører at han idag har vansker med å slippe kontrollen over sin egen tid og hva den skal brukes til. Når du sitter 24 timer isolert over mange år blir du så vant med å styre all tiden din selv at du tar dette med deg videre ut i friheten og blir nøye på hvordan tiden anvendes, kunne Jon Dahl fortelle.

Etter at intervjuobjektene hadde beskrevet de ulike virkningene opphold i isolasjon gir spurte jeg videre om man trodde de negative virkningene av det kunne hindre rehabilitering?

Til det var svaret til både Juss-Buss og Dahl et klart ja. Men også til dette spørsmålet hadde intervjuobjektene ulike tanker.

Juss-Buss mente isolasjon absolutt hindret resosialisering. Lange opphold på isolat kan i seg selv gi et behov for rehabilitering. Tiltross for dette mener de at isolasjon i enkelte situasjoner kan være et nødvendig redskap for fengselet å anvende. Likevel kommer man ikke bort fra at virkningene for den enkelte fange, blir svært tunge. Den belastningen de da påføres mente Juss-Buss, blir en brems for senere rehabilitering. De kunne videre fortelle at fanger som er psykisk syke og som skader seg selv kan oppleve å bli satt på sikkerhetscelle. Hovedgrunnen til det fortalte Juss-Buss, er fordi fengselet må hindre selvbeskadigelse. I mangel på andre alternativer som for eksempel medisinsk personell er sikkerhetscellen det alternativet fengselet kan ty til. Oppholdet på en slik celle gjør neppe de psykiske skadene noe bedre. Uten psykologisk hjelp blir det en ond sirkel. Hvis en fange som for eksempel skader seg selv settes på sikkerhetscelle, noe som medfører at de psykiske skadene og plagene tiltar, utgjør det et klart hinder for rehabiliteringen. Juss-Buss fortalte at fanger som har en historie med rusmisbruk opplever å bli mistenkeliggjort når de ber om bistand fra helsetjenesten. Fanger som ber om ADHD- medisin eller ønsker hjelp fra psykolog kan oppfattes som å ha en annen agenda, for eksempel å ville ha tilgang på reseptbelagte medisiner. En slik skepsis bidrar ikke til rehabilitering mente Juss-Buss, fordi fangen ikke får tillit til det systemet som skal hjelpe dem med å rehabiliteres tilbake til samfunnet igjen.

John Dahl forklarte at vi vet altfor lite om isolasjonens virkninger og hvordan dette hindrer rehabilitering. Denne manglende kunnskapen hører sammen med at det tidligere var en fangegruppe som ikke var i stand til å formidle virkningene. Dette fordi at før, på 60-, 70- og 80-tallet var fengslene i svært stor grad preget av fattige fanger som ikke hadde kunnskapen til å formidle de psykiske virkningene isolasjonen gav dem. Senere kom både narkotikakriminaliteten og den økonomiske kriminaliteten på 80-tallet, som

altså førte til at en langt mer ressurssterk gruppe ble fanger. Jon Dahl og Arne Treholt sonet sammen både på Ila og Ullersmo. I disse periodene bistod de andre fanger med å skrive klager og bidro slik til at fangerrettigheter ble fremmet. Konsekvensen av alle klagene de forfattet, medførte at fengselet måtte ansette tre nye saksbehandlere for å klare å besvare alle klagene. Ved at innsatte fikk hjelp til å skrive klager ble de sakte men sikkert klar over at de hadde rettigheter som andre borgere. Dette skillet i fangebefolkningen, mellom fattige og mere ressurssterke fanger som Dahl beskriver det, forklarer grunnen til den manglende kunnskapen man har hatt om hvilke virkninger bruk av isolasjon har gitt.

I betjentenes arbeid med å vurdere ileggelse av tilleggsstraff i et forebyggende øyemed, er det interessant å stille spørsmålet om tysting er et aktuelt virkemiddel. Jeg stilte spørsmålet om det er vanlig at fanger tyster på hverandre?

Juss-Buss forklarte at tysting ikke er et tema de kommer særlig borti når de bistår innsatte i jobben sin i fengselsgruppen, videre at de mangler erfaringsgrunnlag for å uttale seg om dette. På den bakgrunn ønsket de ikke å si noe vedrørende hvorvidt betjentene anvender det i sin jobb for å finne ut hvorvidt det er noe i gjære i fengselet eller ikke. John Dahl derimot kunne bekrefte at tystesystemet er et aktuelt virkemiddel. Dahl kunne fortelle at et slikt tystesystem måtte ses på som veldig skummelt. Det fordi man som fange aldri vet hvem som står bak opplysningene, og den som gir opplysningen vil alltid forbli anonym. Det som derimot er helt sikkert, er at den som forteller alltid er en annen fange. Dahl kunne videre fortelle at et slikt tystesystem eksisterer fordi det er en måte for fangene å bli både sett og hørt, i en fengsels hverdag hvor man som menneske er tilnærmet usynlig. Dahl fortalte at ofte så tyster fanger fordi de ønsker en samtale og å få litt oppmerksomhet der og da. Når historier kan fortelles, er du som menneske på en måte i sentrum. I løpet av et langt fengselsopphold viskes du som menneske bort og jo lengre dommen er, jo mindre menneske blir du, kunne Dahl fortelle. Å utvikle et liv i fangenskap er umulig, Dahl refererte til Aristoteles når han fortalte om dette. Aristoteles sa engang at et menneske som ikke har sin frihet aldri vil

kunne utvikle seg i positiv forstand. Tystesystemet er også en måte for fangene å kjøpe seg goder på. Godene det her er tale om knytter seg oftest til et ekstra besøk eller å få ta en ekstra telefon kunne Dahl fortelle.

Etter å ha fått bekreftet at tysting er et vanlig virkemiddel, er det naturlig å spørre hvordan et slikt tystesystem kommer til uttrykk i praksis. Hvordan går betjentene frem?

Tiltross for at Juss-Buss hadde liten kunnskap og kjennskap til tystesystemet spurte jeg likevel om hvordan de tror et slikt system kan komme til uttrykk? Når Juss-Buss her svarer vil de understreke nok engang at de ikke har noen erfaring vedrørende tysting. Det betyr at når de her forteller er dette basert på hva de selv tenker rundt dette temaet. Ved nærmere ettertanke kunne de fortelle at de godt kunne forestille seg at tysting er noe som finner sted. Dette begrunnet de med at et fengsel ikke er en institusjon som sitter og venter på at noe skal finne sted. Fengselet er veldig opptatt av sikkerhet, og har de en mistanke om et regelbrudd er i ferd med å finne sted mente Juss-Buss at fengselet helt klart tar aktive grep hva angår å finne ut av dette. Da antar de at det å prate med fanger, er et av virkemidlene de tar i bruk. Dette kunne Dahl bekrefte. Er det konkrete hendelser som er på gang oppsøkes fangene som fengselet vet er snakkesalige. Dahl legger til at fanger som kommer fra motorsykkelmiljøet Bandidos, ikke er en gruppe fanger betjentene oppsøker da de ikke oppfattes som snakkesalige.

Når det ikke er ting i gjære foregår tystingen som regel ved at informasjon tilflyter betjentene, fortalte Dahl. Videre kunne Dahl fortelle at den informasjonen som tilflyter fangevokteren er den type informasjon som for fangen oppfattes som den mest urettferdige. Det er fordi sannhetsverdien i det som det tystes om, som regel ikke innehar sannhetsverdi overhodet. Ilegges du tilleggsstraff basert på denne type feil informasjon, oppleves det som svært urettferdig for den innsatte.

Hva er konsekvensen av et slikt tystesystem for fangen og fangemiljøet?

Til dette sa Juss-Buss at det var nærliggende å tro at konsekvensen for den som tyster fører til at fangen kan bli utstøtt av de andre innsatte. Juss-Buss var klare på at de trodde at den som tyster neppe blir sett på med milde øyne av de øvrige fangene. Dahl fortalte at den som tyster blir sett på som litt stakkarslig av de andre fangene og blant betjentene, det gir heller ingen høy stjerne som innsatt, å tyste fortalte Dahl. Jon Dahl gav uttrykk for at for sin del var det avgjørende for å opprettholde respekten blant ansatte og innsatte å ikke tyste. Dahl deltok svært aktivt i foreningen Krom. For å opprettholde respekten både blant innsatte og ansatte, var det derfor viktig for han å være renhårig og ikke bedrive noen form for tysting. Jon Dahl kunne fortelle at de som tyster blir brukt av fangevokteren. Når det ikke er mer å hente fra tysterne, kastes de til ulvene, slik Dahl selv fortalte det.

Når det gjaldt hvorvidt den som tyster oppnår goder fra fengselet, var Juss-Buss av den oppfatning at dersom tystingen skulle føre til noen goder, trodde de at det da måtte være snakk om avsløringer knyttet opp til store alvorlige forhold. De tenkte da på at informasjonen kunne bidra til å avsløre planlagte rømninger. Juss-Buss var av den oppfatning at tysting kan bidra til progresjon og fordeler for fangen. Inntrykket de satt igjen med er at de fangene som har et godt forhold til betjentene, lettere både innvilges permisjoner og andre goder som krever en søknad, fordi det er betjentene som skriver rapporter. Derimot hadde de erfart at den som ikke kommer like godt overens med betjentene, kan ha større vansker med å få innvilget søknadene sine. Juss-Buss fortalte at i fengslene har man tillitsjobber som tildeles fanger som man mener fyller vilkårene for å ha jobben. Den type jobb mente Juss-Buss kan være et eksempel på goder som en fange kan bli tildelt om han tyster. Dahl derimot, var av den oppfatning at fengselssystemet idag ikke er slik at du som tyster kan kjøpe deg goder i den grad man kunne før.

Jeg spurte hvorvidt tystingen som finner sted fører til at rettsikkerheten til fangene er i fare?

Om det er slik at tilleggsstraff ilegges på bakgrunn av sladder, så utgjør det helt klart en fare for rettsikkerheten til den enkelte innsatte forklarte Juss-Buss. Jon Dahl var derimot helt klar på at rettsikkerheten så absolutt er i fare fordi du aldri får vite hvem informantene er eller hva som blir sagt om deg. Et slikt system blir umulig å forsvare seg mot kunne Dahl fortelle. Det fordi man som fange hverken kan overprøve eller korrigere dette. Slik blir tiden ditt eneste forsvar og den muligheten du har vedrørende å renvaske deg mot slike påstander. Han illustrerte dette med et eksempel. Dersom fengselet påstår at de har fått informasjon om at du er rømningsfarlig går det fort et halvt år før du kan søke om permisjon igjen. Da har du som eneste forsvar å la tiden gå og slik vise dem at du ikke har tenkt å rømme. Først når tiden går og fengselet ser at beskyldningene som ble rettet mot deg ikke inntreffer, kan du renvaskes. Juss-Buss var opptatt av å få frem at for forvaringsfanger er tilleggsstraff ekstra alvorlig. Får de anmerkning i sin fange journal om at de er ilagt tilleggsstraff, utgjør det forhold som absolutt kan hindre at de løslates ved sittet minstetid av forvaringsdommen.

I mitt siste tema i intervjuet, legger jeg til grunn at i vårt siviliserte samfunn har vi en uavhengig og objektiv domstol som ilegger straffer. I fengselet derimot, er det fengselsadministrasjonen som ilegger fangen tilleggsstraff. Kan dette systemet med at fengselsadministrasjonen selv ilegger tilleggsstraff, anses å være betenkelig? Jeg tenker da på hvorvidt rettsikkerheten til fangen ivaretas i et slikt system?

Fengselsadministrasjonens adgang til å ilegge tilleggsstraff mente Juss-Buss i stor grad blir preget av subjektivitet. Dahl fremhevet også vilkårligheten ved å ilegges tilleggsstraff basert på for eksempel § 37 første ledd punkt e. Det medfører at rettsikkerheten forsvinner og ingen som ilegges tilleggsstraff får noen tillit til et slikt system. Det i motsetning til et domstolsapparat som er uavhengig og objektiv. Jon Dahl pekte også på at idag heter det kriminalomsorgen, derimot mente han at en mere korrekt betegnelse på fengsel er navnet, straffeanstalt. Hvor er omsorgen i et fengsel spurte Dahl? Denne form for forskjønnelse av språket bidrar også på sitt vis til at tilliten til

systemet svekkes.

Juss-Buss mente at kriminalomsorgen på sett og vis er klar over denne subjektiviteten som kan slå inn og preger avgjørelsene. Juss-Buss fortalte at de mener det kommer til syne gjennom at både regionalt og sentralt nivå kommer inn og overprøver lokale fengsels nivåets avgjørelser. Tiltross for at systemet innehar bestemmelser om at høyere myndighets organ skal overprøve det lokale nivået, fortalte Juss-Buss at deres erfaring med dette er at det er veldig sjelden de opplever at regionalt eller sentralt nivå, endrer avgjørelser som lokalt nivå har avgjort. De mente dette måtte ha sammenheng med at høyere organ ønsker å vise at de har tillit til lokale nivået og de avgjørelser som fattes der.

4.4 Diskusjon – domstolene versus kriminalomsorgen

4.4.1 Kriminalomsorgen – en dømmende makt ?

I strafferetten er det domstolen som er ilagt oppgaven å dømme. Det er de som utgjør organet som er tillagt oppgaven å avsi dom. Slik er det ikke i Kriminalomsorgen. Dersom tilleggsstraff blir besluttet ilagt, er ikke det en avgjørelse avsagt av en domstol. Det er Kriminalomsorgen selv som beslutter slik ileggelse.

Som jeg skriver ovenfor, mener jeg muligheten for å kunne ilegge tilleggsstraff er spesielt, spesielt i den forstand at man som innsatt allerede soner sin straff idømt av domstolen. Tiltross for idømt dom kan man ilegges tilleggsstraff av fengselet, altså kan man straffes enda mer. Dette mener jeg er problematisk. Fordi det i Norge er en dømmende makt, og det er domstolen. Det må på den bakgrunn spørres hvorvidt dette kan ses som problematisk at det er kriminalomsorgen selv som ilegger tilleggsstraff etter strgf. §6. Jeg mener det er mye som taler for at man her kan se det slik at man har et organ som nærmest har overtatt domstolens rolle, dog på et snevert område.

Domstolen skal avsi dom ut fra hva som har vært lovgivers vilje. Lovgivers tanke, vilje og mening bak loven, kommer til uttrykk i selve ordlyden i loven. Ved å ta utgangspunkt i lovens ordlyd viser man respekt for lovgiver og hva de har ment med

lovbestemmelsen, samtidig som man oppnår forutsigbarhet for folk når domstolen dømmer etter lovens ordlyd.⁸⁷ Jeg mener det og må kunne legges til grunn at det er en alminnelig oppfatning blant jurister at domstolen skal opptre uavhengig politisk og ikke være gjenstand for å la seg lede til bestemte avgjørelser. Slik blir tilliten til rettsavgjørelser opprettholdt. Vender man blikket tilbake til tilleggsstraffen og at det er kriminalomsorgen selv som ilegger dette, mener jeg at mye kan tale for at dette er problematisk fordi kriminalomsorgen både skal forvalte dommen domstolen ila, men og i neste runde ilegge tilleggsstraff om det skulle være nødvendig. Problematisk fordi det i utgangspunktet bare er en dømmende makt i landet, men på tilleggsstraffens område har kriminalomsorgen også blitt i kledd domstolens rollen, dog på et begrenset område. Jeg mener likevel ikke det gjør det mer forsvarlig av den grunn. Forklaringen på hvorfor jeg mener det er betenkelig er fordi vi er på straffeområdet, og straff kun skal ilegges av den dømmende myndighet. Da det her også ilegges straff av kriminalomsorgen, mener jeg at faren for at rettsikkerheten ikke ivaretas, absolutt er til stede. Riktignok kan man hevde at det er eksempler i loven som viser at dersom utelukkelse finner sted utover fjorten dager skal regionalnivå varsles jfr strgf. § 37 fjerde ledd. Det må både ses på og forstås som at lovgiver har ønsket at nivåene i kriminalomsorgen skal kontrollere hverandre. Dette igjen må da kunne forstås slik at rettsikkerheten til den enkelte soningsdømte er forsøkt ivaretatt fra lovgivers ståsted.

Tiltross for dette mener jeg likevel at dette ikke blir tilstrekkelig ivaretatt. Fordi det ikke er domstolen som ilegger ytterligere straff men kriminalomsorgen. Jeg frykter at virkningen av at kriminalomsorgen selv ilegger tilleggsstraff medfører at rettsikkerheten ikke ivaretas tilstrekkelig. Hva er begrunnelsen min for å inneha en slik påstand? Jeg mener det er flere grunner som kan oppstilles. For det første tror jeg at man neppe kan hevde at de som er nærmest en tvist, er de mest nøytrale. Med det tenker jeg at både anstalrådet og fengselslederen er så nære konfliktene som oppstår og slik kan mangle den nødvendige avstand som kreves for å holde seg nøytral og se på bruddet og reaksjonene med objektive øyne. Dette tiltross for at man åpenbart har trukket inn anstalrådet for å få en naturlig motpart til fengselsledelsen. Jeg er likevel redd at det

---

⁸⁷ Eckhoff(2001)s.154

blir for mye nærhet mellom partene som utgjør fangen, fengselslederen, eventuelt betjentene og anstalrådet, til at nøytralitet og objektivitet kan prege avgjørelsen, vedrørende ileggelse av tilleggsstraff.

Videre mener jeg at dersom man altså kan se fengselets rolle vedrørende tilleggsstraffen dithen at de har ikledd seg en rolle som dømmende makt overfor fangene, mener jeg det strider mot tanken at andre enn domstolen skal dømme. Da systemet likevel tillater Kriminalomsorgen dette, er det naturligvis betryggende at man kan se at det eksisterer en kontroll med ileggelsene, gjennom at det stilles krav om at det varsles til høyere beslutningstakere jo mer inngripende tiltakene blir. Slik etterprøver kriminalomsorgen seg selv. Hvor lokalt nivå har ilagt tilleggsstraff har de beslutningsmyndighet kun opp til en viss grense jfr for eksempel strgf. § 38 tredje og fjerde ledd, etter det er det altså regionalt eller sentralt nivå som skal overta videre. Dette utgjør som jeg skriver, en kontroll i seg selv. Opp til dette nivået styrer lokale nivået selv og med god hjelp av anstalrådet er de dermed enerådende i sin beslutning.⁸⁸ Jeg mener det likegodt kan være i de kortere ileggelsene at faren for rettsikkerheten til fangene er tilstede. Fordi du som innsatt har få varslingsmuligheter om du mener deg utsatt for urett av fengselet. Dersom du ilegges isolasjon begrunnet i brudd på strgf. § 37 orden, ro og sikkerhet har du lite å stille opp med. Det er derfor jeg også er av den oppfatning at det like gjerne er tilleggsstraff ilagt på lokalt nivå som kan medføre de mest inngripende tiltak.⁸⁹ Det fordi det her ikke er noe øvre nivå som kommer inn og etterprøver, det skjer først når det er snakk om isolasjon utover to uker jfr strgf. § 37 fjerde ledd.

Som et siste punkt under min redegjørelse for hvorfor jeg mener beslutningen rundt tilleggsstraff er problematisk vil jeg vise til strgf. § 37 som altså vedrører muligheten til på forebyggende grunnlag å benytte tilleggsstraff. Det er ikke på strafferettens område alminnelig at man i et slikt øyemed sperrer mennesker inne eller legger andre straffer. Det som derimot er tillatt er å straffe for forsøk på forbrytelser jfr straffeloven § 49, men ikke å straffe for å forebygge en eventuell straffbar handling. I strafferetten kreves det at en lovbestemmelse er overtrådt og tilstrekkelig skyld er utvist for at straff

---

88 Storvik(2003) s.39

89 Storvik (2003) s.39

kan ilegges jfr straffeloven § 40. Der hvor man derimot møter på et system som hjemler innesperring i et forebyggende øyemed er i psykiatrien. I psykisk helsevern lov (phlsvl.) § 3-3 første ledd nummer tre bokstav a og b er det tillatt å tvangsinnlegge mennesker for slik og blant annet hindre dem i å enten skade seg selv eller skade andre mennesker. Et viktig poeng må her være at det da ikke er tale om å straffe, men snarere begrunnet i en helsemessig situasjon. Ut fra dette er jeg av den oppfatning og mener det er betenkelig at til og med i et forebyggende tiltak kan tilleggsstraff ilegges av fengselet.

5 Avslutning og Konklusjon

Jeg har hele tiden under prosessen med oppgaven sagt at jeg skal konkludere som en del av avslutningen på oppgaven. Å være skråsikker på noe er aldri klokt, det vitner om dårlig dømmekraft. Å konkludere er heller ingen enkel ting å gjøre da man vil oppleve at andre har en annen oppfatning og forståelse av ting enn man selv har. Et annet moment som kan bidra til at en konklusjon kan være utfordrende å fatte, er at det er mange forhold min masteroppgave ikke har behandlet. Det grunnet i tiden man har til disposisjon, likeså utgjør antall studie poeng en klar begrensning for hva man kan ta for seg og behandle. Jeg har foretatt to intervjuer. Det er for lite sett i en forskningssammenheng å fatte en endelig konklusjon ut fra. Videre har ikke Kriminalomsorgen vært intervjuet. Begrunnelsen for det er at jeg mener at i diskusjoner om fengsler og kriminalpolitikk er det ofte nettopp deres stemme som blir hørt. Jeg har gjennom min oppgave ønsket å belyse stemmene til brukerne av fengslene, nemlig fangene. Det føler jeg at jeg har klart. Tiltross for det oppgaven min ikke har behandlet mener jeg at en masteroppgave skal våge å konkludere, ut fra det materialet man har arbeidet med. Konklusjonen jeg lander på er derfor sluttet ut fra det jeg har valgt å behandle. Man må gjerne være uenig i min konklusjon. Tiden får vise om jeg tok feil.

Under arbeidet med tilleggsstraff materiale er min oppfattelse at bestemmelsene er skjønnsmessige og innehar vage begreper, blitt ytterligere styrket. Etter hvert som intervjuene fant sted, styrket de min tese som jeg startet oppgaven ut fra, nemlig at tilleggsstraffsbestemmelsene fremstår som svært skjønnspregede, vide og vage. Og det derfor kan være betenkelig at tilleggsstraff ilegges sett ut fra et

rettssikkerhetsperspektiv. Underveis i prosessen når jeg har lest meg opp på aktuell litteratur og behandlet de aktuelle bestemmelsene, har jeg blitt styrket i troen på at dette er paragrafer som kan bidra til å sette rettsikkerheten i fare.

Jeg mener å finne støtte i intervjuene for at ordlyden i bestemmelsene er vide og vage. Det kan se ut som at det er avgjørende og viktige faktorer til at fengslene utvikler ulik praksis hva gjelder tilleggsstraff. Jo mer uklar en ordlyd er, desto enklere mener jeg det kan bli, at det utvikles ulik praksis for hva som skal falle innunder bestemmelsens vilkår. I begge intervjuene var dette noe som ble fremhevet som begrunnelse for den ulike praksisen man mener finner sted. Ut fra et rettssikkerhetsperspektiv er jeg da kommet til den oppfatning at det er spesielt at fanger ilegges tilleggsstraff basert på en svært ulik praksis, og fengslenes ulike forståelse av bestemmelsene og håndteringen av dem. Likevel er det liten tvil om at både §§ 37 og 40 er bestemmelser som er uttømmende. Det mener jeg viser at lovgiver har hatt en bevisst tanke vedrørende hva som skal rammes av bestemmelsen. Dette er svært interessant, sett i lys av hvordan bestemmelsen oppfattes og blir anvendt.

Juss-Buss fortalte at de trodde bestemmelsenes vide og vage utformingen er en konsekvens av de mange forhold og eventuelle hendelser som kan oppstå i fengselet. At det derfor blir vanskelig for lovgiver, å formulere en konkret og presis ordlyd. Tiltross for dette, mener jeg mye taler for at bestemmelsenes vide og vage ordlyd bidrar til å skape vaghet og uklar praksis vedrørende hvordan bestemmelsene skal forstås.

Da jeg begynte å skrive om tilleggsstraff, var tystesystemet ukjent for meg. I dag har jeg forstått hva det er. Vel så viktig er det at jeg har fått kunnskap om hvor alvorlig konsekvensene kan bli for den som blir utsatt for tysting. Svaret Dahl ga i intervjuet bekrefter at ileggelsen av tilleggsstraff ofte baseres på informasjonen som fremkommer via tysting. Når informasjonen som blir anvendt for å ilegge tilleggsstraff i for eksempel forebyggende øyemed, ikke er gjenstand for overprøvelse for fangen, mener jeg det må være riktig å hevde at ileggelse av tilleggsstraff blir svært skummelt og preges av vilkårlighet.

Ut fra dette tenker jeg at vilkårlighet når man har med straff generelt å gjøre, eller for

eksempel ved ileggelse av isolasjon, er svært alvorlig. Legalitetsprinsippet setter som vilkår for straff at det skal foreligge hjemmel, og at hjemmelen både er klar og tydelig. Tar man utgangspunkt i strgf. § 37 første ledd punkt e, er det på det rene at kravet om hjemmel er oppfylt. Det som jeg derimot tenker kan utgjøre et problem, er at bestemmelsen langt fra er klar vedrørende hva som ligger i de enkelte vilkår som må oppfylles for at bestemmelsen kan anvendes.

I diskusjonen jeg har ført rundt tilleggsstraff og hvilke opplysninger som utløser at bestemmelsene blir anvendt, og ikke minst dens skjønnspregete innhold, tenker jeg at tilleggsstraffsbestemmelsene raskt kan komme i konflikt med legalitetsprinsippet.

Dahl mener det ikke er mulig å ha tillit til et fengselssystem som så vilkårlig ilegger tilleggsstraff. Det å ha tillit til at kriminalomsorgen fatter riktige avgjørelser er svært viktig. Dette fordi det er en etat som besitter svært mye makt. Alle som innehar makt mener jeg må være seg bevisst hva det innebærer. Det er absolutt en fare for at tilliten svekkes, dersom for mye skjønn ligger til grunn ved anvendelse av tilleggsstraffsbestemmelsene. Jeg skal ikke komme med påstander om at kriminalomsorgen ikke er seg bevisst makten den innehar. Det har jeg ikke grunnlag for å påstå. Likevel tenker jeg at måten fengslene opparbeider seg praktisering av bestemmelsene, som gjennom intervjuene viser seg å være forskjellige, bidrar til at kriminalomsorgen bærer preg av en noe lettvintholdning til hvordan de anvender tilleggsstraffsbestemmelsene.

Videre tenker jeg at skjønsmessige bestemmelser ikke er det samme som at alt som tenkes kan, skal puttes inn i ordlyden, slik punkt e i § 37 første ledd, fremstår å bli anvendt. Med skjønsmessige bestemmelser forstår jeg det slik, å utgjøre bestemmelser som innehar en ordlyd som legger opptil at hvert tilfelle skal være gjenstand for konkrete avgjørelser. Fordelen med skjønsmessige bestemmelser er at de ofte har en ordlyd som er vage og vide for slik å kunne passe inn i utviklingen som finner sted. Ut fra en slik forståelse tenker jeg at man med skjønsmessige bestemmelser ikke har ment at det skal åpne opp for å være bestemmelser hvor kriminalomsorgen i mangel av andre regler, likevel får hjemlet forhold som ikke hører hjemme under andre bestemmelser.

Det fremkom i intervjuene at §37 første ledd punkt e er en bestemmelse som det kan virke som blir anvendt på forhold som ikke kriminalomsorgen får til å passe inn under bestemmelsens øvrige vilkår. Gjennom intervjuene kunne både Dahl og Juss-Buss fortelle at denne bestemmelsen blir flittig brukt og da gjerne på forhold man er usikker på hvor man skal hjemle i de andre tilleggsstraffsbestemmelsene. Dersom tilleggsstraff ilegges på bakgrunn av subjektive og skjønnspregede avgjørelser er det alvorlig. Da mener jeg at tilliten til kriminalomsorgen forsvinner og at den makten de besitter utøves på en lite betryggende måte.

Helt avslutningsvis får mine ord bli, at slik bestemmelsene er utformet, skjønsmessig, vid og vag, mener jeg innbyr til at fengslene kan praktisere tilleggsstraffen ulikt. Konsekvensen av dette mener jeg da blir, at både forutsigbarheten og rettsikkerheten til fangene blir svekket.

6 Litteraturliste

6.1 Bøker

Andenæs, Johs, Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber – Mohn *Alminnelig strafferett*. Oslo, Universitetsforlag, 2004.

Eckhoff, Torstein ved Jan E. Helgesen *Rettskildelære*. Oslo, Universitetsforlaget, 2001.

Eskeland, Ståle *Fangerett*. TANO, 1989.

Eskeland, Ståle *Strafferett*. Oslo, J.W. Cappelens Forlag, 2006.

Hallen, Nora *Straffegjennomføringsloven § 37 om forebyggende isolasjon*. Masteroppgave Universitetet i Oslo 2008.

<http://www.duo.uio.no/publ/jus/2008/73235/73235.pdf> (sisert 23.08.2010)

Hauge, Ragnar *Straffens begrunnelser*. Oslo, Universitetsforlaget, 1996.

Juss-Buss. *Fangehåndboka*. 2010.

http://www.jussbuss.no/files/Image/pdf/fangehaandboka_1_korr.pdf (sisert 23.08.2010)

Kriminalomsorgen. *Retningslinjer til lov om gjennomføring av straff mv (straffegjennomføringsloven) og til forskrift til loven*. 2002.

<http://img3.custompublish.com/getfile.php/958978.823.uqcrtbuvuq/Retningslinjer%2017.%20juli%202009.pdf?return=www.kriminalomsorgen.no> (Sisert 23.08.2010)

Mathiesen, Thomas *Retten i samfunnet*. Oslo, Pax Forlag, 2005.

Skardhamar, Torbjørn *Levekår og livssituasjon blant innsatte i norske fengsler*. (K-serien / Universitetet i Oslo, Institutt for kriminologi nr.1/2002), Oslo Unipub, 2002.

Slettan, Svein og Toril Marie Øie *Forbrytelse og straff*. Oslo, Universitetsforlaget, 2001.

Storvik, Birgitte Langset *Straffegjennomføring*. Høyskoleforlaget, 2003.

6.2 Lov- og forarbeidsregister

2001 Lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) av 18. mai 2001 nr 21.

1902 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr 10.

1999 Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven) av 2. juli 1999 nr 62.

Ot.prp. nr 5 (2000-2001) Om lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)

Innst.O. nr 60 Innstilling fra justiskomiteen om lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)

6.3 Andre kilder

H, Mikkel *Fengsel og straff i et fangeperspektiv*. (Powerpoint presentasjon fra forelesning på Institutt for kriminologi og retts sosiologi) Ila fengsel 2010
http://www.uio.no/studier/emner/jus/ikrs/RSOS2801/h10/undervisningsmateriale/Fengsel_straff_rsos2801.pdf

6.4 Tidsskriftartikler

Hansen, Arve. Ringerike kretsfengsel - maksimal sikkerhet. I: Kromnytt. (2000) nr.1 og 2, S.21-22.